

H1129-1

5

H29-2

1

Udarnik

1933

Н.С. Коми
1-1

Ц. 1933 г.
АКТ № 224

Stavsojuzsa Nauka Akademija prezidentlʹb A. P. KARPINSKIJ jortlʹb

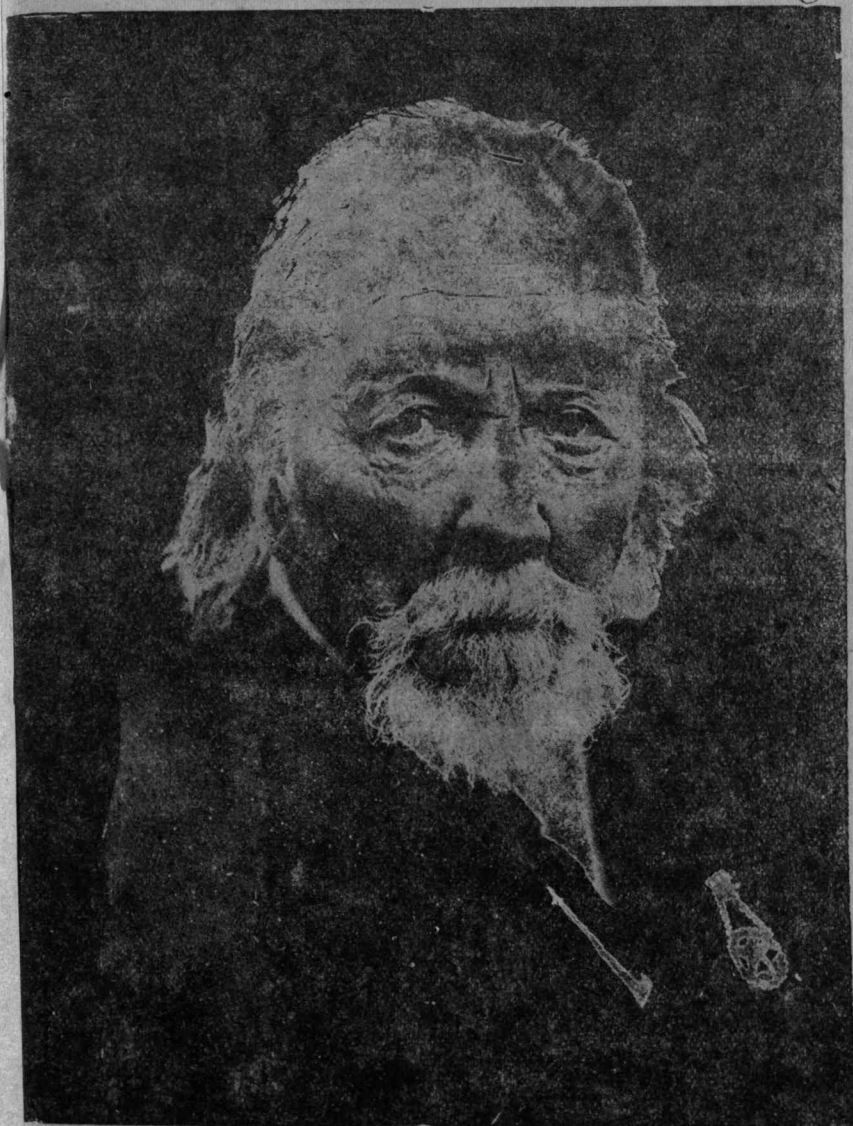
Dona Aleksandr Petrovič!

Mi pəsa čoləmalam tijanəs da tijankəd loksʹ jortjastə Komi ovləštə voəman, kodi loə ʹzəd istoričeskəj sovbʹtjəən Vojʹvʹ krajlʹb da Ovləštʹlʹb socializm strəitan tuj vʹlʹn. Mi čorʹda eskam, mʹj tijan da tijanən veškadlan Nauka Akademijalən intərəsʹs Vojʹvʹ kraj vərda da Komi ovləšt vərda nəsta jona jətkʹstas vozə najəs

*vʹd vokšan, tədma-
ləmsə da nalʹs
ozvʹlunjassə socia-
lišičeskəj ovməs
kʹpədəm vʹlʹ vo-
stəmsə.*

*Tijan loksʹmʹd
da Nauka Akade-
mijasa brigada uz-
lən plənʹs torja
vʹnən vʹstələnʹ
partijaən da pra-
vitʹlʹstvoən lenin-
skəj nacionalnəj
politikačorʹda olə-
mə nuədəm jʹlʹs,
kodi veškədəma
vazən vərə koləm
as šorʹnə jəzʹlʹs
ekonomika da kul-
tura vokšan, nərə-
venstvoəsə zikəs
vʹradəm vʹlʹ.*

*Mi eskam, mʹj
tijan uzʹnʹd Kraj-
lʹs da Ovləštʹlʹs
gumovttəm ozvʹ-
lunjassə tədmaləm
kuza, kodi loə eə
əti resajtan voš-
kovən Səvetskəj
Vojʹvʹ poməs os-
voitan dələən, kʹ-
pədəs ovləštʹvsa
rovočajjaslʹs, kol-
hozʹnikjaslʹs da
uzalʹsjaslʹs vʹlʹ
tvorčeskəj gʹb, kod-
jassən ti adzan-
nʹd vura otnošit-
čəm da vʹdnogən
otsaləm.*

Ми ыьд нимкодэн пасјам Реҗераһн Наука Академијалыс торја ваза востэм да кәсјьсам тјанлы вәһнь ставса, сьлы колана вур условјяјас ләшәдәм куза.

Vištalәј mijanšan pәs җolәм тјјанкәд локтәс Наука Академијаса бригада сленјаслы,—тјјан слаһнәј сораһнјјаслы, кодјас Сәветскәј Војсүвса ызалысјаскәд әтув вермаһәһнь зорзалан industrialнәј крај вәсна.

STAVSOJUZSA KOMMUNIST PARTIJA (BOŁSEVIKJAS) KOMI OBLAŠTUVSA KOMIŠET R. K. da K. DEPUTATJAS SӘVETJAS KOMI OBLAŠTUVSA ISPOLNIŠELNӘJ KOMIŠET.

ВЫЛ ПАШ да I. ВОКАН

ГӨГТЈАС ВОИСНЫ

доналәм кышһн кыпһдчө асја шонди, помтөм би југөрјасән сјјө ворсөдчө Ежва морөс вылын. Нимкодао асыв, нимкодао кыпыд гажһн.

Уна плагјасән да лозунгјасән тастөдөм кәтер „Болшевик“ вундө асла жорөснас Ежвалыс вералан ва ердсө. Кәтер вылын ләтчһны областувса организацијасыс представительјас встречајтны Наука Академијалыс бригаадо.

* * *

Җелеһеч улын паныдаоис Наука Академија бригадаһн парокод „Вожд“. Свистокјаслһн салут.

Парокод сувтис. Ајбаһн, Илчуков, Шипалов, Худајев да мукөд јортјас кәтер вывоан вужисны парокод вылө. Налы воча петө зор јурөја пөрыс ыжыд учонөј—СССР-са Наука Академијаны президент Александр Петровиҗ Карпинскиј јорт, профессорјас: А. И. Толмачев, Керцелли, Једемскиј, Горшков јортјас, бригадаһн научнөј сотруднјјас да крајувса организацијасыс представительјас.

Пөса чолөмалөм, кјасөм.

—Областувса организацијасань бија чолөм дона гөгтјаслы, сөветскөј наукаса медбур представительјаслы, торјөнһн сөветскөј наукаһн јурнөдһмөлы Карпинскиј јортлы,—чолөмао Обисполкомын јуралысөс вөжыс Ајбаһн јорт.

Аслас вочакывјын Карпинскиј јорт висталис:

—Меным зөв нимкод тјјан пөса чолөмалөмыд, встретитөмыд. Öтвылыс тјјанкөд өөлөмыс бостчам ыжыд ужө.

Топыд јорта встреча бөрын парокод и кәтер мөдөдчисны Сыктывкарлан.

UDARNIK № 7.

Öтоер пожөмјасән кыпалө Белөјб ор. Сеһн кымын кымынкө со морт сыктывкарса ужалыс јөз ужалөны субботнјк вылын—былөдлөһн ваө кер да пурјасөһы.

Ылысан-на најө өвтны кутисны картузјасән, чышјанјасән парокодлан. Ылөз јуралө „ура“ горзөм. Ужалыс јөз кыпыда чолөмалөһны дона гөгтјасөс.

Парокод матыотчис берөгө. Вылыс сыһнөһын јуравны кутис „ура“ горзөм да өтувја лозунгјас. Вөссө һөһжыд митинг.

— Пөса, пөса чолөмала комі ужалыс јөзөс! Зөв нимкода вижөдны, кодыр социализм делө куза ташөм котөрөн петөһны субботнјкјас вылө, кодјас пыр дасөс ыжыд да кыпыд ужын... Ыжыд ағтө тјјанлы, ыжыд ағтө,—аслас чолөма кывјын висталө Карпинскиј јорт.

Субботнјк вылын ужалысјас нимсан Наука Академијалыс бригаасө чолөмалө Нөкрасов јорт. Асыс висталөһсө сјјө помалис ташөм кывјасән.

— Парма вөр пышкын, паскыд тундраһын, кытчө морт кок-на ез тувтчывалы, кыпөдчасны һөфт вышкајас, быдмасны изшөм перјан шахтајас, паскаласны гырыс совхозјас да колхозјас... Мед олас сөветскөј наука да сылөһн медбур представитель Карпинскиј јорт...

Сылыс кывјасөсө тупкис уна пөв „ура“ горзөм кыпыда чолөмалөм.

Бригадаса начальнјк Толмачев јорт чолөмалөм бөрын парокод „Вожд“ оркестрөһн „Интернационал“ ворсөм улө мөдис Сыктывкарө. Сыр-на берегың кыпавлисны шапкајас,

чышјанјас, дыр-на кыліс кыпыд јуралом—
оолмоаң чолмалан кывјас.

* * *

...Уклад лебачон кыпдчис самолет. Сіјо чардон јурјало тувсов шонді воын аслас алуменевој паскомнас. Улоз, улоз летчывлас, полынтчывлас борд повнас да вылыс, пропеллерон вына жургіг, кыпдчас пидбостом јенеж; кыпдчас і вылыс шыбытчас локтыс парокод веот, а сеоаң—самолот вывоаң—пілотыс овто кіон, бытто нужодо асыс техника кісө наукамы, кодјаслон јитдыс—ленінскөј партија вескодлом умын выл олом течом, социализм течом.

І уна дас плагјасон баситом парокод „Сысола“, Сыктывкарса организацијасоаң да предпрјаттөјасоаң представителјасон да пионерјасон петис воча локтыс парокодлы.

Парокод вывоаң јуралө дыр ланталытом „ура“ горзөм, чолмаломјас, сылөм.

„Вожд“ парокод вывоаң воча горзөны чолөма кывјас, і бара јуралө, лажјалө тувсов сынөдын ужа сурс јөзлөн—парокод вывоаң, пристансаң, кырјывсаң—„ура“ горзөм.

„Вожд“ парокод сувтис пристан дорө. Уна сурс ужалыс јөз тыртөмаөс берездор, медым чолөманны наука Академіялыс бригаде да великөј учонөј Карпинскіј јортөс.

Александр Петровіч копрасө ужалыс јөзлы, кодјаскод сіјө да сылөн јортјасыс кутасын ужавны кыс-кі, течны выл индустриальнөј социалистическөј војвыв.

12 часын пристан дор вөлі тырөмані відчысан јөзөн. Пристан вевдорас кузаламы
нужалөма лозунг:

**Пө чолөм наука медбур предста-
вительјаслы.**

А улас—пристан вылын, посјас вылын, берегас, гөра јылас—јөз, уна рөма лестукјасон сарвізөны шонді луншөркадөа југөрјас улын.

Локтөвы пристан вылө знамјасон, отрадјасон пионерјас.

Најө организованнөја сувтөны радөн пристан кузала, кылө команда „равнајс“.—І гөрд галстука радјас вөналөны сулалыс јөзөс.

Пристан крестаалөма плагјасон, флажокјасон, лозунгјасон. Ез быдлуваа код вөв тајө луныс. Берг дор і площадь выв, і каршөр лолаліс өтө көсјөмөн—чолөманны советскөј наукалыс президентсө А. П. Карпинскіј јортөс.

Чукөра јөз вестын сынөдыс гыаліс уна горшыјасон. Сінјас ставныслөн бергөдөма сетчө, кытөні Ежва Сыктывкөд вөчөны кусін да кысаң регыд тыдовтчас парокод „Вожд“.

* * *

*

Час гөгөр јөз чукөрјас повсын гыбөртис јур:

— Локтө!

Тыдовтчис „Вожд“ парокод.

Сыктывкарса пионерјас встречајтөны академик Карпинскіј јортөс.

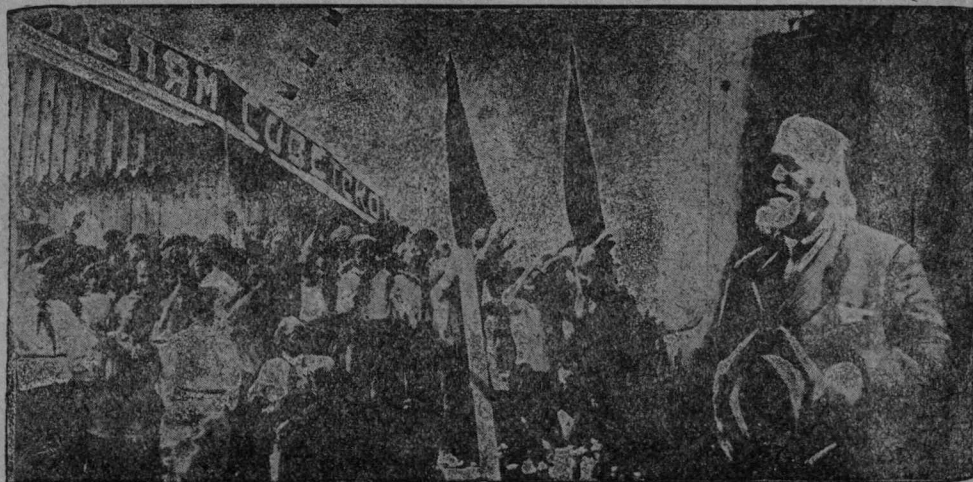

Фото Пел-
мегсвалөн

ЖЕРЕБЦОВСАН

КАРПІНСКІЇЌ

ПОЕМА

МЕДВОЌЗА ЈУКЊН

1.

Сыктывкар!

Темад історіја абу зев ічѳт.
Тѳдѳмыѳ, ік-пыр те карѳн ен ло;
Кар нїмѳ новлѳдлан, честтѳ ен лїчѳд,
Со да ветымын дај кујїмѳд во.

Нѳлѳо во сайн те вѳвлїн „пѳчїнок“,
Кујїмѳо сайн те вѳвлїн „пѳгост“—
Јогорѳј вїчѳкоа, квајт керка „їна“...
Сеоан, ерт, карѳзыд зев ыжыд кост.
Немчѳжїад унатор шенѳдліс телѳ,
Вїдывліс уна-нїн тѳдчана морт.
Сы јылыс пасјыштны окота меным,
Сы вылѳ асым і шевгѳдла борд.

2.

Мыјѳа звѳн-нѳ, мыјѳа звѳн

Сыктыв оїктын кылѳ?

Мыј-нѳ лої, мыј-нѳ, кѳн?—

Шенѳны оїкт вылын:—

Ез-ѳ нумыртычы мусар?

Мыјѳа гаж-нѳ арын?

Ез-ѳ Катерїна-сар

Пїав Пїтер-карын?

Гашкѳ мѳдїс Сыктыв ју

Катчѳс нуны васѳ?

Гашкѳ „Шыпїчалѳн“ гу

Воосїс пермапасѳн?

Оз-ѳ венајтчы купеч

Опоњ пї Суканов?

Оз-ѳ кїрпїч керка теч

Петыр Мїш Суканов?

Алї воїс ыжыд гѳот

Мїјан Сыктыв оїктѳ?

Гашкѳ сылы тащѳм чест

Озыр јѳзыд лїктѳ?

Мыјѳа звѳн-нѳ кык лун чѳж,

Кык лун помѳа ыслѳм?

Мыјла бостѳ тѳдтѳм дрѳж,
Мыјла полѳ оѳлѳм?

3.

Гажа-на ывлавыв, пукеїс кѳч ар-нїн,
Мїчаа шывгѳ лѳњ Сыктывлѳн ва;
„Ласта“-ї, „Гуолї“-ї—јар вїжов зарнї,
„Ошвїзвыв“—барат-код вѳж ѳтава;
„Војт“—бокын рѳмалѳ „Зѳлѳтѳј гѳра“,
Веокыдвыв—пожѳм јаг пѳвсын Кырув.
Јенежыс лѳзоват,—гажа-на пѳра!—
Гѳжѳмлѳн мїчуныс ез-на їк кув.

Сѳмын-тај тѳдчѳмѳн шондїыс колчѳ,
Оз-нїн їк гѳжоа моз југѳрнас кы.
Сыктыв оїкт турун-нан ідралїс—шојтѳ,
Асјадор кывлывлѳ вартан чап шы.
Бурещ вот етащѳм кадѳ да часѳ
Тројцаса вїчѳкоын звѳн кыптїс—брун!
Во вѳлї—сїїмѳо кѳкјамысдасѳд,
Важ ногѳн кадыс—сѳнабр дасѳд лун.

Сыктыв оїкт вечмаоїс карса уставѳн:
Кујїмѳо кы кујїм „дѳм“ да кабак,
дасѳвї лавка Сукаиовјас ставлѳн
Тѳрговла нуїсны не кѳје-как;

Быдсеама тѳвартѳ вѳјѳмы вѳлї
Немечыс, Мѳсквыыс, Кардѳрыс щѳщ:
Лентајас, чышјанјас, нојјас быд пѳлѳс,
Мїча кїтајкајас, оо сорт оїкѳщ,

Чувкїјас, башмаќјас, гарусјас, кїјас,
Каленкор, сївеч і чїм гѳрд кумач,
Тафтајас, фанзајас, крупчатка пыјас,
Сапѳгјас, чунќыщјас, јатскѳј кѳлач;

дозмукыд—озысыс, ыргѳныс, пуыѳ;
Кампет-ї, табак-ї, сакар і щај,—
Бытѳѳкѳ, кѳвтѳмны зев уна муыѳ,
Мѳднѳгѳн сы-мында тѳвар он вѳј.

Вочѳжѳн сенї кык јармаїга галскїс,
Секјасѳ бергавліс уна купеч—

Устугыс, Јаренскыс, Совдормыс, Лальскыс,—

Быдён сен сїжавліс сѳм кыҗаҗ леч.

Бурещ вот етащѳм кадѳ да часѳ

Тројдаса вічкомын звѳн кыптїс—брун!

Во вѳлі—сїзімѳо кѳкҗамысдасѳд,

Важ ногѳн кадыс—сѳнҗабр дасѳд лун.

4.

Јелїсеј Опоҗ Сукановын бал,
Бїзгѳмыс јуркїдѳдлѳ пѳл потан горѳн;

Гѳстҗасѳн тырѳма медыҗыд зал,

їна-сур візувтѳ горшаныс шорѳн.

Татҗѳс і воѳм „сановнїкҗас“—

Гордѳј чїновнїкҗас,

Царскѳј колопҗас;

Тузҗас Сукановҗас став рѳдҗас, чѳласҗас,

Татҗѳс і локталѳм чѳраҗҗас,

Лѳсталан чужѳма попҗас.

Сѳмын оз вужрас тан прѳстѳј „сѳд јѳз“...

Табак і ладан шын гартҗѳма—лѳз,—

Таыс бур бал вылѳ бал оз-нын ков!

Став пїас медыҗыд гѳст—Жеребцов.

Вѳлѳгда карсаҗ, ушкунїкҗас ногѳн,

Катѳма Сыктылѳ вѳвлытѳм могѳн,

Бїстѳма сїјѳс намеѳвнїк:

Ветлы-пѳ, кѳѳ сѳса треснїт,

Сѳта-пѳ тѳныд ме сѳщѳм прїказ—

Сыктывлы јавїтны царскѳј указ:

Щѳктѳма Катѳрїн-сар

Сїкт пыдѳдї воотыны кар.

Со тајѳ гажыслѳн помҗаыс кѳнї!

Со мыҗла кык лун чѳж ватага звѳныс!

Сыктываѳн сїкт нїмыс тѳрмт-нын колѳма,

Талунаҗ кар нїмѳн шапкыѳѳ олѳмѳ!

5.

Вот, чїновнїк Жеребцов

Кїас бѳвтїс наҗ да сов,

Сувтїс, бытѳѳ ыҗыд опец,

Шуїс сѳса тащѳм реч:

„Уважаемҗе лїца,

Господа і господїцы!

Талуш сылісны „јелїцы“...*)

Мѳнам оердце веселїтса!

Катѳрїн імператрїца,

Ставроѳсїҗаса царїца,

Kodї јурдѳдѳ столїца,

Кыҗї мојдкывҗын жар-птїца,

Лѳзїс мїлѳста указ—

Танї воотны кар как-раз!

Со-ѳд шудныд—вѳткѳд зїк!—

Сїјѳс сѳтїс баба-сар.

Талуноаҗ мед ез вѳв сїкт,

Мѳмын вѳлі Сыктывкар!“

*) Сывлывлѳны ғырыс прачнїкҗасѳ „святый боже“—пыдѳдї.

6.

Медвозҗа мог вѳлі Каталѳн сѳщѳм:

Унҗык чїновнїклы воотны вылѳ ѳҗѳс,

Поҗїс мед матысаҗ, кокныдҗык ещѳм,

Јонҗыка топѳдны уҗалыс јѳзѳс,

ѳдҗѳжык перҗыны вот,

Мѳставыв власт мед ез чѳт.

Сыпонда кар вѳстѳм вылын

Ез јона нїмкѳдас комї мужїк:

Сѳлѳмнас сїјѳ сек кыліс—

ѳшѳдчас сы вылѳ оѳкыдҗык пїк.

Таҗї вот, медвозҗа тѳдчана мортѳм,

Kodѳс важ Сыктывкар адҗывліс коркѳ,

Kod јылыс ѳнї-нын памҗат оз ов,

Вѳлѳма рѳч комїсар Жеребцов.

М ѳ д ј у к ѳ н

1.

Мѳнам поемаѳј мојдкыв-моз течѳѳ:

Жѳнында віставѳѳ, куҗа дѳрт вѳчѳѳ.

Пѳра пыр воҗланѳ гѳгылтѳѳ,

Сыктывкар быдмѳ да нѳгылтѳѳ.

Воєлавны-тажҗаоны вѳлі

Нѳбѳдѳм туј куҗа багыл.

ѳкмысдас во-саҗын, тѳлын,

Сыктывкар віҗѳдліс Нагѳл;

Тајѳ—губерҗна Палатамыс

Лок управлҗаущѳј,

Сыкѳд жандармскѳј полковнїк щѳщ—

Сопровѳждаущѳј.

Сѳрсыныс кыскїсны најѳ, кык брат,

Нѳл ыҗыд пушка да кыкѳо салдат.

Карын встречаҗтїсны најѳс, дѳрт, бура—

Нҗанѳн і солѳн да вїнаѳн-сурѳн.

2.

Рѳч муын җрымзалїс Мїкулај сар *),

Морт вїтѳг, плѳсавтѳг ез вѳчлы воєков,

Сыктывкар вѳлі сек ѳкруҗнѳј кар,

Ворѳнас бергѳдліс ісправнїк Волков.

Нагѳлѳс јона-нын вїдчысїс сїјѳ,

Муртса сѳс рушкысы потмѳн ез дунд:

Кулѳмдїн сїктса кресҗана ас кїѳ

Властѳ сек бѳстлісны, вѳчлісны „бунт“;

Тајѳ історїҗа уналы тѳдса,

Кѳѳ сѳса вылпѳв тав ен-нын і гїҗ,—

Кыз сѳнї петкѳдліс локалан ѳдсѳ

Гѳлѳва—Кїпрушов ѳнїсїм Грїп:

*) Мїкулај І-ј.

Квайт во чөж лыд ни арт ез вöчылы сöмлы,
Каженнöй растрата кујим сурс шајт
Кöсјис крестаналыс пычкөмөн дöмны,
Вочакыв некодсаң некор ез чајт;

Вот перјис—војтырöс розгаөн нöјтліс,
Ез виçод, ем-абу мортислөн сөм,
Унабс колода-цуö сек јöртліс,
Төвшöрын новлöдліс çик пас-ни кöм.

Секі крестаналöн тырі терпеньнö,
Клчачасіс, гөрçзасіс лолалан туј,
Скөрмисны—бостісны аеныс „правленнö“,
Med севса Öнис Грш нырöс оз суј!

Губерна карсаңныд Коміöз ылын,
Бунтујтчöм кусöдны он другöн во,
Сіјөн крестанскöј власт Кулöмдін ылын
Оліс да бергаліс быдса кык во.

3.

Öнис Грш жерјалис, пінјассö јіріс:
—„Петкöдла, траөича, тіјанлы пуж!“..
Со дас крестаналöн кіссіс пöс вірыс,
Кötöдіс Кулöмдін сіктлыс лым-јуж.

Сібырö ыетісны көкјамыс мортöс,
Начныс некод ез бергöдчы бөр.
Тази вот чегісны шеныштöм бордјас.
Жугыла нукласіс сöд парма-вөр...

Со кудöм вöлі лок Нагеллöн мог—
Вöчіс крестаналы розгаа „сеча“,
Нем-жежлö вунаытöм позорнöј встреча!..
Сізі сек сірасліс сір-курыд шог.

Збыл вöвлі—
Нівöм çик асоаң ег немујт ні мојд ме,
Во вöлі—
Сурс да көкјамысоо неламын којмöд.

КОЈМÖД ЈУКÖН

1.

Выјім пöслöвича роч:
„сөн і ноч-пö—суткі проч“..
Жура кыщлалö му-сар
Шонді гөгөр—зур ні зар,—
Төв да тулыс, жогöм, ар;
Мунам öдјö—шур да шар,
Со-нын, Мöд Мікулај-сар,
Сыктывкар—ујезднöј кар.
Çик-нын кар код оланін:
Кымын лавка, магаçин!
Оз-нын еща сөңга лот:
Некод војшөрöç оз вод.
Кыç нö олан öд оз cod?
Јујас куçа „полнöј код“
Жваркјö-ветлö парекод,

Јöзыс жуö саф і код,—
Тöданныд-кö, воіс вот
сөвјаносто воомöј год.

2.

Кар улычјас летсöны
Кујим рöма плагјасөн.
Прістань дорö летчöны
Попјас зібјыв спасјасөн;
Бöрсаңныс сен гөнітö
Нгаң-солöм купечество.
Собор јара звөнітö;
Бытвö праçнык „всечество“..
Кысоöны чіновникјас,
Карса став сановникјас,
Öтставнöј полковникјас,
Крыса-код церковникјас,
Заштатнöј дуковникјас—
Нач „сватöј угодникјас“..
Сувталісны спасјасөн,
Уна пöвса тасјасөн.
Золанік төв кышдöдö
Попјаслыс јар кышансö—
Југыд шöвк подрізнякјас,
сона парча різіјас;
Јурын бархат шапкајас—
Скуфја-камілавкајас.
Купечјас çик öткодöс,
Морт оз торјав мукöдыс:
Рускуныс—чуд-гукöдöс,
Чужöмныс—мајтөгкодöс,
Вашјасныс—ічмонькодöс,
Лöбдорныс—ыңнонькодöс,
Јурныс—рака позкодöс,
Нырыныс—көлаозкодöс,
Лöзов-гөрдов віçаöс.
Чіновникјас коскöзыныс
Купальнича кіçаöс.

3.

Кар! Ен шлпакыс „лицом в грязь“,
Щапа вывлаи чатöрвіç!
Талун тан Великöј княç
Сергеј Öлөксандрöвич,
Ыжыд-ыжыд царскöј гöет,
Абу кіссöм шалопај;
Мегöлы моз он шу „öет“..
А—„добро пожаловать!“

4.

Мыј могөн шöјтö
Тайö сар сөвїнаыс?
Мыј сіјö көвтö
Комі окраїнаыс?
Часлы, пасјам, мед оз вун.

Пѳжис сек Россіа дум:
 Босты ставнас Асыв краі,
 Сесоа паікны шѳщ Кітаі,—
 Кык во војдѳр вѳчис „бур“—
 Мырѳѳіс сылыс Порт-Артур.
 Сещѳм пыр быд сарлѳн сам—
 Мѳда-мѳѳѳс ѳѳжны—ам!

Сеѳ сан вѳт дальнѳй Востокуын
 Мѳѳѳѳчис кісмыны ыжыд војна,
 Паныд Россіады лѳкѳн
 Лѳѳѳѳчис „Шонділѳн пеган страна“*).

Ез-кѳ сек грымакы в Мукден, Цусіма,—
 Сы вылѳ со кушѳм вѳлі прічина:
 Кыптис Кітаіын „бокѳорскѳй восстаннѳ“;
 Шыѳіс Јевропа да ѳтутчис пыр
 Імперіалістјаслѳн ыжыд компаннѳ,—
 Гымгисны, кытчѳз восстаннѳ ез быр.

5.

Муныс Россіада лѳѳѳѳѳѳм возвыв,
 Медым „јапошка“ ез вермы друг козны.
 Сы-могыс ветлісны—крепітны свѳзѳ
 Гырыс чіновыікјас—авторітет,
 Сііѳн-жѳ воліс і Великѳй княз—
 Војеннѳй делѳѳн тѳдмаоны, ферт:

Војна-кѳ панѳас, мед вѳлі сек даѳ
 Царскѳй чіновыік-і, поп і купечество
 Кыпѳѳны комілыс ентузіазм—
 Сувтны „за веру, царя и отечество“.

Волігас унаыс унатор горш князыд
 „лыіѳма“:

*) Јапоніја („страна восходящего солнца“).

Белоголовыс сек даѳ пунта черілад
 „кыіѳма“,
 Коми ізѳеллѳјас шепѳма, горшыс мед
 пѳтас,—

Мыі вѳлѳм кажітчас—
 Сііѳс-і куз кінас сѳтас.

ѳѳѳѳ-на тѳѳѳны княжескѳй колысгун
 сылыс,
 Вѳчлѳма зев высочаішѳй да мілѳѳта
 „шмоѳ“:
 Муныгас сѳрсыс шѳщ нуѳма выставка
 вылыс

Вылгортса мастерлыс
 Ас вѳчѳм выл фіс-гармонь.
 Інкін-купеч сііѳс новлѳѳліс аслас бур
 вѳвнас,
 Летчѳѳіс прістанѳз, відчысис кѳні
 „Царевна“.

Сыктывкар гѳѳѳѳс бѳр коллѳѳіс ез
 „как-ныбуд“—

Јургисны звѳнјас, „ура“-јас да
 „счазлывѳй пун!“

Воліс і муныс

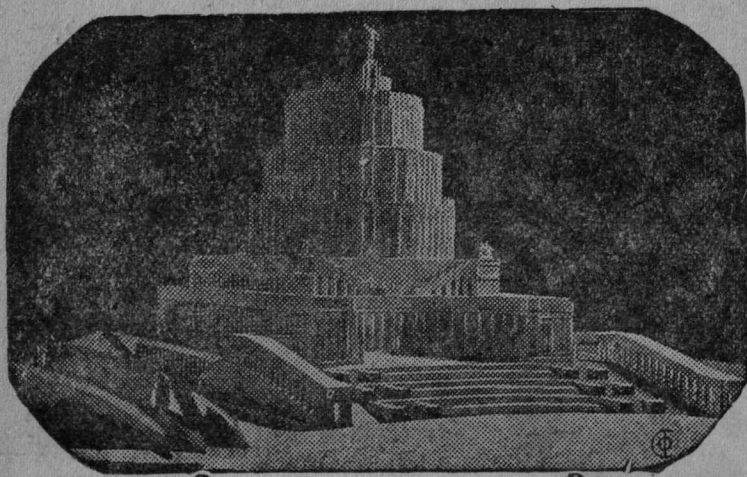
Јунь кѳймѳд лунѳ.

Помѳзыс Русско-Јапонскѳй војнатѳ
 Тајѳ Великѳй княз езжык ов матѳ:
 ѳкмыс ѳѳ вѳтѳд во помаліс сііѳс—
 Февральын Мѳсквыын Калајев вѳіс.

Смертыс ез ло зев чѳста:
 „Понлы-пѳ—пон і места“.

(Возѳ лоѳ-на).

29/VI-33 во
 Сыктывкар.

Москвыын лоѳ стрѳітѳма
 сѳветјаслыс дворец.

Серпас вылын: Сѳвет-
 јас дворецдаын проект архі-
 тектор Јоганф серті.

Совет көмі пионер организациясы дас во тоған ұлы!

ВЫЛ ПАШ

Ғола воклы

—Кадыс ғымшыа кәсјас пыр вујіс...
Скөрыс мураліс лыјоәмлән гор.
Секі вок менам ғолаңік чужіс—
Чужіс выл немын шуда том морт.
Ыжыд вок менам бандакөд косын
Пуктіс шуд вәсна асыс збој јур,
Медым челаәлән оләмыс воғын
Вөлі долма, і кыпыд, і бур.
Ғола вок! Теныд кывбурөс өіја.
Текөд өтув мі дорам выл шуд.
Ме-өд төда—те аслад том кіөн
Кушөм нимкода сөтан салут.
Тенад вежөрыд шөндіөн өзјө
Ыжыд көсјөмлөн ыпјалав бі:
—Комсомолөчөн лоны ме көсја,
Инженерөз ме велөдча зік!
—Ыжыд көсјөмлөн оз овалы јамөм,
Сіјөс парвіја лөмқөдіс мем...
І ме велөдча лөнінскөј самөн
Ғырыс вокјаскөд течны выл нем.
...Шөндіыс зарнөн јүгөрсө көјө...
Зумыда тувтчалө сурс лыда кок:
І колоннаын вослалө збоја
Кіас знамјаөн менам том вок.
Сыкөд ортчөн гөрд галстука морт,
І удмурт, і һөһөц, і пермјак, і рөч.
Ташөм вынјітан гаж Сыктывқарын
Том геројјаслөн вөлі зөв шөч.
Ғола вок вылө нимкодөј петө,
Кор збыл чужөмөн шуіс мем таз:

—Враг-кө ускөдчас—көсө ме пөта...
Те-өд төдан—ме көс вылө дас!
Сіјө көсјөмы, вынлы ме еска:
Өд сылөн дасөө пыр квајт мөллоң јөрт...
І ғырыс көсјасын мөјанкөд ортчөн
Ғола вок менам сувтас көч кор.
Збој том смөналы біја пөө чөлөм!
Талун көсјыөа тіјанлы таз:
Медым стрөйтны кыпыд выл оләм,
Ғола воккөд ме көсө пыр дас!

23/IV-33 во.

Сыктывқар

Том ударник

Внуклы—коми піоґерлы

(10 васа јубілеј куґа)

Војеннөј піоґерској

(Быланкыв)

Біа пөс чолөм, дас арөса внукөј!
Талун тед чужанлун, том піоґер!
Өзјалан ымкофлун сөлөмө шукө,
Чужөмө петкөдчө мумјалан сөр.

Важөн мі текофнас олөм ег төдлө—
Ыждавліс стражник, урафник да поп;
Өні те ачид-нын быд локсө вөтлан,—
Школаын, гортын-і, быд уґын—гоп!

Коміөн сылөмыс важ-моз оз кутны,
Комі кыв шуөмыс некод оз ґер.
Со кушөм кадө-өд быдман те, внукөј!
Гөрдөја новлөдлан ым—піоґер.

Быь олөм төдманвы ветлөдлан клубб;
Галстука, гажөн пыр тыр чужөмбан;
Вослалад котырөн—візөдныс лубб!
Возвылын—тра-та-та!—јар барабан.

Сөлөмыс зиланныд міјанкөд мөдны,
Шуөанныд—Ленінлөн којмөд отрад;
Міјаныс дыржык ті кутанныд төдны
Классјастөм общество—выь олан кад.

Буржуж-кө кыпөдчас міјанөс чегны,
Сугас-кө возза-мозасыс пөж ныр,—
Соціалізм вөсна тыш вылө петны
Візанныд вочакыв:—„даоөс мі пыр!“

Быдмы-жө, велөдчы, гөрд зоріз внукөј!
Петкөдлы быдөнны медбур прімер!
Јонмөд да дөзөріт квэјтөд му јукөн,
Код шуөсө ыґыда—СССР!

1.

Мі бостам выь вітвовкајас,
І штыкным јоо.
Војеннөј подготовкајас
Кружокын бост!
Раз, два, төд рад.
Возө, отрад!
Војеннөј подготовкајас
Кружокын бост!

2.

Војна-кө кутас ґыманвы,
Ен врагөс лөз:
Куж вестас бура інманвы
да лыны стөч.
Вослав жура,
Мөвіт бура!
Куж вестас бура інманвы
да лыны стөч.

3.

Кор петас міјан арміја,
Оз талав пік:
Мі лоам санітарјасөн
Быд кобын зік.

КУЈИМ ПОКОЛӨНӨ

Кокөвкінлөн семја

Коді дојмас—
Көртам дојјас.

Ми лоам санитарјасөн
Быд косын җик.

4.

Разведканы ми визулос,
Ог төддөј страк:
Көт вөрүс, көт мед из улыо,
Но сурас враг.

Көт лун, көт вој,
Век лоам збој.

Көт вөрүс, көт мед из улыо,
Но сурас враг.

5.

Зев југыдос винтовкајас,
I штыкным јос.
Војеннөј подготовкајас
Кружокын боот!

Раз, два, төд рад.
Вослав, отрад!

Војеннөј подготовкајас
Кружокын боот!

Композитор **Ж. КОЛЕГОВ.**

VAN STEP

10 VO

Кърд марсан,
Бараванән, горнән
Ськтывкарлән
Тьгәм улјч сәр.
Talun radlä
Ñekor vävtäm gorән,
Das vo sajn vävläm
Zugyl komi vär.

Ulјch pašta
Jirkä kърd sьән:
„Bstam çoläm
Partijaly mil..
Mijan deviz —
Otsäg vьlä daşәş!
Mijan sajut —
Tenьd veşkd ki“.

Әmiz гәмән
Zorizalә karьs.
Kärtән jurgә
Pionerskәj gimn.
„Mikәd olas
Leñin jortlән niмьs!
Med-zә olas
Stav mu vьльп KIM!“

Baravan gor
Әztә viән şәlәм.
Marsьs nuә
Leñin tujәd sag.
Koşә korә
Leñin pilән şьlәм—
Vozә nuпь —
Partijalyş flag.

Şursjas lьdән
Bьdmә zumьd şila,
Gьән ruә
Tom şәlәмьп vir.
Tajә stavьs
Әti kvьjән şьlә,
Med vәli
Stav mu vьльп
Әti mir!

ДНЬПРОСТРОЈ

Пето өви ворсыс. Сылөн пелпом вывтыс нуодьма „Дньпрострој“ гижда лента. Јозлаң паныдөн сувтөм бөрын заводитө декламірујтны:

Ме аслам рапортын
вістала реч,
кызі вежсис Украина.
Көні вөлі
Запорожскөј Геч,
сені ужалө уна турбіна.

Медса бөрјаоыс воzza строчкасө лыфдыгөн петөны 4 челаф да вөчөны турбіна ташдөм ногөн: 1 сувтө шөрас да кјјассө өшөдө бок кучалаыс, а мукөд 3-ыс кутчөоны сы дінө шујга пелпомнаныс. Вескыд кінысө кујимнаныс чургөдөны бокө, асыныс вескыда чунјассө неуна кусымтөны. Шөрас сулаалыс заводитө нөжжөнык бергавны өви местаын: сыкөд шөщ бергөдчөны кујимнан ворсысыс да петкөдлөны турбіналыс ужалөм.

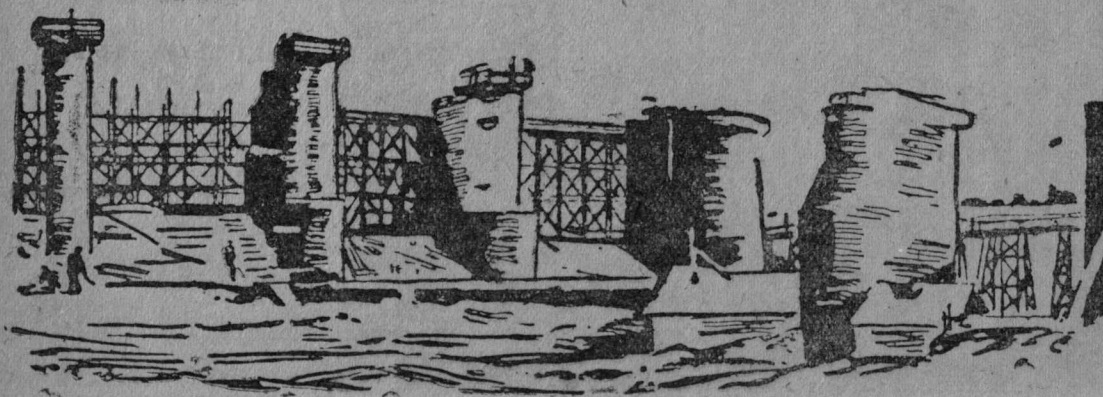
„Сені ужалө уна турбіна“ шуигөн музыка тіралан, кыз гөлдөсасөн вөчө турбінајасамс шысө. Сөсса наздөнікөн ворсөны коккідік мелодіја, бытө вөчөны ваалыс летчан шысө. Музыка ворсөм улын воzө нуодсө декламаціја:

Скөраалыс,
ызгыс ју дорын
вадор пөткајас
өылөны уна горөн.

ВОРСАН ИНСЦЕНІРОВКА

Дньпрын гыјасыс
вөчдөсны уна шојјас;
уна ембур
вөјтдөсны поројјас.
Пуан веж быг
лукавліс ју пос сурја
да чагјас моз
разавліс пурјас.
Валөн јөј выныс
берегсө нуліс, —
керкајас, скөтөс
да јөзөс шөщ нуліс.
Ок-өд уна сіјө
вајлывліс вред:
сөщөм скөр јуыс
некод абу мөд.
Сіјөс мі шуім
вөчны бурөн да јөнөн:
Дньпрөс мі дөрім
көрта бетонөн.
дөрөм ва улө
зөбөс порог;
візулыс сөтас
електріческөј ток.
Мі тајө васө
вескөдам коланінө,
медым ужалас
не өви турбіна.
Уна машина
вөчас Украина.

Кык more атлаалөм. Воzzис Belomorskөј-Baltijskөј kanal.

Музыка ворсөм улын да декламация улын „турбина“ ужалә, а сцена сайсаң заводитоны петны „гыяс“. Быдөн кокчунъяланыс, музыка шы еерти тувчаломон, өткөн-өткөн локталоны „турбина“ бердөзи. „Турбиналон“ бордјыс (чургөдөм ки) бостө локтыс „гыөс“ балабөжөдыс да бергөдчө сыкөд гөгөрпөв. Сесса „гы“ кокчунъялас-жө петө сетыс. Тази дугдывтөг декламация улын локталоны „гыяс“, „турбина бордјас“ бергөдөны најөс гөгөрпөв. „Гыяс“ муналоны, на местаө локталоны вылјас.

Декламация помаөом бөрын сцена вылө колөны: „турбина“ (4 морт), декламирујтыс да медбөрја „гыс“. Најө спокојнөја чептөн, мөда-мөднысө киөдыс кутөмөн, паскөдчөны вижөдыяслаң. Ворсөмөн вежөдлыс секі висталас: „Електрическөј проводјаслөн сылөм“. Сцена сайсаң петө өткөн сылыс (соло) да сувтө чеп возвылө шујга боксаыс. Сіјө заводитө сывны музыка ворсөм улын (ставыс тајө вөчө өтпырјөн: руководлөн висталөмыс-і, чеплөн паскөдчөмыс-і, сылылөн локтөмыс-і):

Котөртө волаң
терыб кок—
визув ток,
вына ток,
рытывлаң, лулаң,
асывлаң,
өдјөн-өд, ок!
электрическөј ток.

Медвоzza кывјассө сылігөн сцена сайсаң котөрөн моз локтө мөд чеп 7 мортыс да заводитө ветлөдлыны сулалыс чеп кіјас увти, пырөмөн-петөмөн (плетөн кыөм моз). Тазөн најө бытө петкөдлөны токлыс мунөмсө.

Өтка сылөм помаөом бөрын „проводлөн“ сулалыс чеп сылө хорөн кык пөв ташөм кывјас:

Өні ми сылам—
зелыд проводјас,
да быдөналы шуам:
—карө, колхозө,
пабрик-заводө,
ми југмд би нуам.

Тајөс сылөм бөрын „проводјас“ да „ток“ отлаасөны өви чептө да музыка ворсөм улын мунөны сцена вылыс.

Колө ескө, медым ворсыөјас вөлівы өткөд паскөмаөө, шуам, дөз труөикјас да јөжыд ворочника дөз мајкајас, пужөм соскаөө, кокө көмалөма чулкі (носкі) да вапө.

Роч вылыс лөсөдіс **ЈОГОР КОЛЕГОВ.**

МЫЈ МІЈАНЛЫ ТУЈӨ ДА МЫЈ ОЗ ТУЈ

Тајө ворсанторсө ми ворсім тази. Вожатөј лыддыс мијанамы өткјас, а кор сіјө лептыш-тис вескыд кісө, ми воча шуалім:

„Мунам пыр“ либө „Сіјө мијанлы оз туј“. Медвоzza өтк бөрас колө шуам: „Ставөн пыр“.

- Тышкаоны важ міркөд коді?
- Ставөн пыр:
- Керкаө кулпокодөн...
- Мунам пыр.
- Большевістскөј ми гөрд плагөн...
- Мунам пыр.
- Пионерскөј бөдрөј шагөн...
- Мунам пыр.
- Но, а вичкөб-кө мунны,
Пөрыс јөзлыс талны туј...
Мыј ті, челад, татчө шуад?
- Сіјө мијанлы оз туј.
- Иславым да спортјас вылө...
- Мунам пыр.
- Асыв гимнастика вылө...
- Мунам пыр.
- Но, а велөдчөмјас пыдди
Пөчө гортың виңны жуј,
да заданыөјас не тмртны?...
— Сіјө мијанлы оз туј.
- Пыртм челадөс отрадө...
- Мунам пыр.
- Коланиө авангардөн...
- Мунам пыр.
- А поп-факкөд, кулакјаскөд
Пөчө нуны өви туј?
Мыј ті, челад, татчө шуад?..
— Сіјө мијанлы оз туј.
- Вермасны важ мустөм міркөд...
- Мунам пыр.
- Шујга. Раз, два, три, четыре...
- Мунам пыр.
- Большевістскөј ми гөрд плагөн...
- Мунам пыр.
- Пионерскөј бөдрөј шагөн...
- Мунам пыр.

Кызи вөрсны.

Колө ставөб-бура кывзыны да шуавны аскадын да лучкі. Шуавны колө быдөналы өтпырјөн.

Роч вылыс лөсөдіс **ЈОГОР КОЛЕГОВ.**

ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЈА ВЉСНА

(А. Микин серти)

Течџны странаын
Бавјас коммунизм,
Вавџ, том јџз, налы
Отсџг сетам ми.

Пріпев:

А нолтџ, ребјата,
Ударнџ брїгада!
Отсџг асыд пај
Индустријалы вавј!

Вїџџд! Ыжыд вынџн
Ужалџ завод:
Мургџ сен машїна,
Грымакылџ свод.

Пріпев.

Фабрїкыд сырјџтџг
Унатор оз вџч;
Чукџртам вавј, јџртџ,
Шыблас кџрт і жџч.

Пріпев.

ѐктысїгџн мїџ
Ставынм џткод збој:
Сеталџ став лыјас
да бумага шој.

Пріпев.

Нџмтор, кџв і томџџ,
Нџкод кыв оз вуж:
Нуџџџм мї помџџ
Гырысјаслыс уж.

Пріпев.

Прџїџтны фабзауч,
Тџдны быд стамок,—
ѐнїја кадын таџџ
Мїјан—ыжыд мог.

Пріпев.

Октябронџкјсалџн марш

(Сїкорскаја серти)

Зумыд маршыи мїјан вын,
Вермам лок буржујџс.
Сџрјам џтув олан ин,
Фабрїкјас да мујас.

Пріпев: Раз, два! Раз, два!
Фабрїкјас да мујас.

Барабаншїк, те ен уз—
Ворсџм шы мед кылџ;
Петны тышџ быдџн суџ
Бавлы отсџг вылџ.

Пріпев: Раз, два! Раз, два!
Бавлы отсџг вылџ.

Быдмам, јџнмам луныџ-лун,
Кышџвтам му шарсџ:
Тышкџ петан мог оз вун—
Петам дружнџ маршџн.

Пріпев: Раз, два! Раз, два!
Петам дружнџ маршџн.

Тџџџ мїјан гажа хор
Сыланкывјас уна,
А трубач мед ворсџ сбор—
Мї походџ мунам

Пріпев: Раз, два! Раз, два!
Мї походџ мунам.

MUN VOJENKRUZOKƏ!

Şergej—pionerın,
Şinjas bi-moz əzjə.
Рынь во-мэд вэрып
Komsomolə kəsje.

Şələm vьln dolьd.
Сьль daskьk arəs,
Росңи çeləd dorьn
Starsəj komissarьs.

Şiktьn stavьs üzə.
Gezəd əsin via.
Gazədçə şikt kuza
Oktabrata-pijan.

Kət i avu sonьd,
Nekodi oz kьnть.
Ruzjə—kəvja raliç,
Bomva pьddi—lym maç.

Vetlədləнь radəp,
Remьdьs oz rovнь...
Dolьd taəəm kadə
Çelədjasь ovнь...

Vojşər vэрып səтьn,
Dьs pьrьs-na, korkə,
Jizəm paşəp, kəməp
Pьravlisнь gortə.

.....

Purga lokьs ojgə
Əsin sajn talun...
Şergej vojьvd adzə
Jezьd geңeraləs.

Sьləp morəs veştas
Ordeņjas da krestjas,
Bok pələньs, gaskə,
Kьk metr kuza saska.

Geңeralьd əvtçə
Jugьd revolverəp.
Çuzəm vьlas tədçə
Ləg řes, kurьd řeram.

Attə oləm, ovşis...
Suas-taj, so, rəkьd.
Şergejь vıņtovka
Kьskavнь zev řəkьd

Рьsьнь oz vermь,
Geңeral pьr suə...
Şergej morəs verdьn
Şələm jara puis.

Tədə vura Şergəj,
Miçəə zev kьlə:
Kapital pon ergə
Sporgьs gərd plag vьlə.

Lьjas eşkə... skovgas,
Aşsə eşkə mezdas,
Səтьn taj vıņtovka
Ki ulьn oz pezdь.

Oməlaəd lьjşan
Vıņtovkatə tədtəg...
Jezьd geңeralşan
Kəzьd lovсь pədtə.

Savkjis sьlaп, levis,
Çorəd vordja kьrньs...
Şergəjlən vьn-ebəs
Zavoditis vьrнь.

Ruzjə zatvor verdə
Kijas stavьs gadmis...

.....
Asьvvozyп Şergej
Pəşələma sadmis.

Avu aslas vetlə...
Məvpjas jurə jərmis.
Aslysnoga vətly
Eskьнь ez vermь.

Luntьr sijə sogьp
Şinməп mulaң divgə...
Suis aslyс mogəp:
Velədnь vıņtovka.

.....

Tədam: kapitalьd
Mijanəs oz zalit.
Şergej, te en sogьsь,
Mun vojenkruzokə!

Gaskə matьs kadə,
Kapitalist vragьs
Mijan vizнь kovmas
Vьl sovetskəj ovməs.

МИЖАН БЫЛАНКЫВ

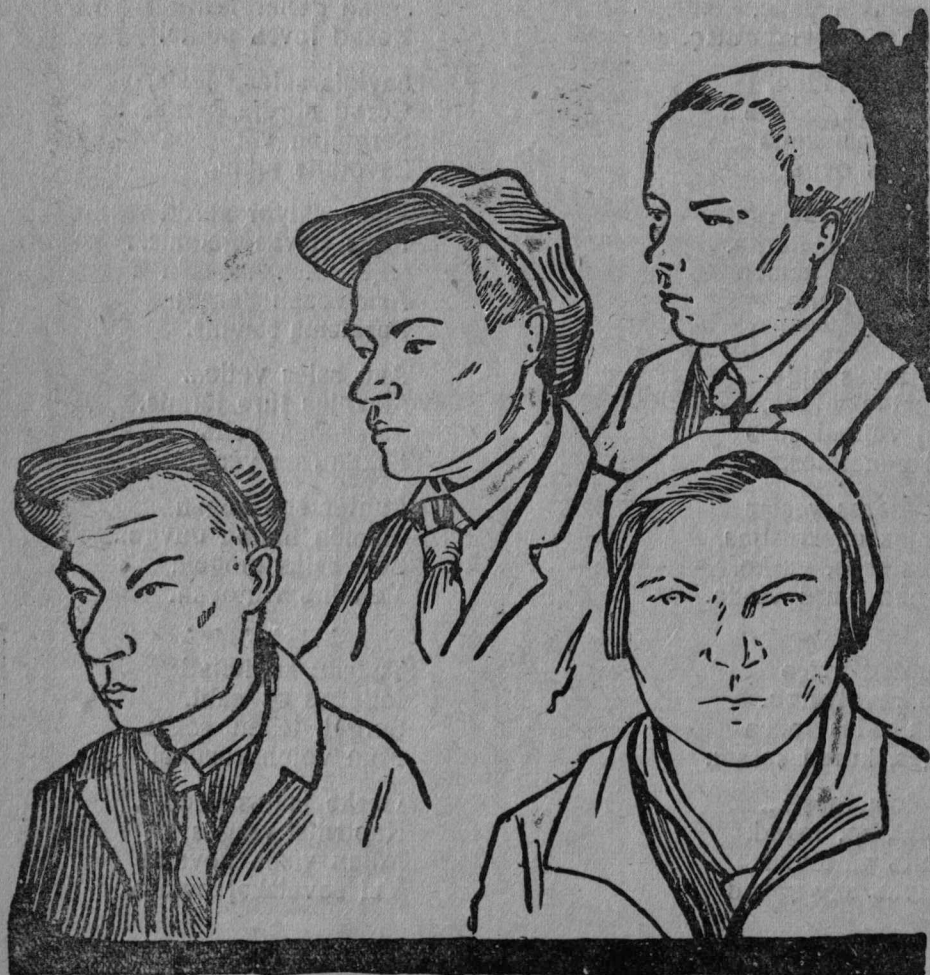
(Болотин серти)

1.

Ми, өиктса, карса челаф, мунам возын,
 да мукөбс щощ кыскам. Радным тыр.
 Мөд пјатилетка тыртөм вөсна кооб.
 Мед быдөн дас!—Ми даөбс пыр.
 Ми кыпөдлим содордјыөөмын өдјас,
 Бригада уңын быдөн пуктим вын,
 дај врагөс пыр ми аңам суца, өдјө,—
 Оз некор ылөд мијан вескыд оин.
 Важ симөм көртјас—враг!
 Вичкојас, крестјас—враг!
 Јөзлөн пемыдлун—враг, враг, враг!
 Три-ки-ти-ки-ви, трак! (Кыкыю).

2.

Ми көт-и томөс, уңыс огө полө,
 Став јөзкөд радыс строитам выл мир.
 Ми шуам: течны коммунизм—выл олом.
 Мед быдөн дас!—Ми даөбс пыр.
 Важ мјрсө зикөз колө сотны биөж,
 А вылөс дорны—мијан ставлөи мог.
 Став мусө кыщовтам ми, уңлөи пијан,
 I быдлаын ем сени чој да вок.
 Гөлјаслөн челаф—вок!
 Краснөјлөн фронтјас—вок!
 Быд комсомолеч—вок, вок, вок!
 Три-ки-ти-ки-ви, трак! (Кыкыю).

Удмуртса пи-
 нер деле-
 гатјас

Серпас
 М. Без-
 носоваөн.

Вескыд тујсја

(Војо гижом) *

Којмод лун-нын ветлаоны Борисјас. Којмод лун-жө Борис мамлөн сөлөмыс, паскыд кушын өтнасөм, лок повод-фаяс дырји төрэмо-куст-моз, нукыртө, војжассө оз уэ. Од, кодi төдас кушөм вөрваө, төдтөм јөзкөд, горт шөрыс, асөыс пісө ыстис, вөтлөмөн вөтлөс аслас батыс. Керквын гажтөм, шуштөм овны. Нөшта-нын гажтөммөдө Прокопејлөн мурыш-визөмыс. Некодлы кыв ик жын сөттөз којмөд лун горт дөрмө ывдлытөг, өбд кымбөр моз ветлөдлө. Вөсиг пуан вiр-јаја чој вокыс Борислөн лөчөсжык, чужөмјас вылас кусыш-төмаөс. Најө-өд бат-мамыс моз-жө оз төдны Борис вокыслыс өтi воскөвөн најсө колөмсө. Оз адыны, оз кывны-ик, кызи ас вөла-ыс, Борис көрт чөп ордөдөм бөрын мытчөдлө асөыс вынсө, суолунсө Лопi ју куэа каягөн. Свежов квэјт лун вөли индө пөчiнөксан вет-лыны ју куэаыс, а шөндi летчиг гөгөр кој-мөд луннас i помалыны—„Көлис сөмын летчыны бөр“. Öзтөм сөлөма јөз вөсиг уаны ез мөдны.—„Војшөр гөгөр кежлө-пө воам-на Борисјасөз“.—

Микитлы таяјо кујим луныс лөис тыр өин-мөн визөдан лунјасөн-жө. Борискөд бөр мө-дiсны другасы, сөмын мөднөгөн, уж ко-стын, уж радејтөмөн. Кылө, кызи кокнамис гөгөр, вiр сөвјас куэта крукасылытөг визјөдлө сөдөмөн јөткалан вiр. Лопi ју гажжыкөн кажитчө. Унаыс серам байөн, Свежован өин-јасас вөскыда визөдөмөн, ошкiс Лопi јулыс азсө, паскыд вөрсө.

Шөндiөн дөналөм рытыввылөс кусөдны асывоан каяыс руд војкөд Прокопејјасө воис

Өлөш другыс. Кујим во-нын Өлөшыс кызи ас јөз ез воыны татчө, сiјөн i Прокопејлөн семјамыс бытөкөн ловчас Өлөш воөм вөсна. Өлөш гортын моз пөртчыөс, луваныс јөрис пiрөг гөснеч да вина.

Көркө, дыр мыст, дөзмөдчан самөвар пу-зис битөг, сөраөс кујимөн пукеисны пызан саяј, „сортасыс пө-коостытөм лөис“. Илла, Öдук да Вануш муртса төдчөны паччөрын, полөны батөыс гөст дырји өтiламы јуны шая.— Ју, менам јединственнөј муса друг!— гажа вөсна јурнас качлөдлөмөн Прокопејсө јуктөдө Өлөш.—Сөмын текөд ме верма шөг-гөс палөдны! Час-жө, мөса, муса друг дiнө ветла, сөрөныштам, гажөдчыштам. Ју, ју вай! Кисамы ем-на гөз-мөд... Кодыр төрпiттөм шөг лөас пыр i каяа татчө.

— Сөрт, шөг.—Бытө збылыс төдiс мыыс шөг, сөгласитчiс Прокопеј. Сөмын бөрвинас гөгөрвоис јуавны:

— Кушөмкө, бара, мыж суис?

— Пi-пө век грекөвөјтө,—норасө Өлөш— мөд пi-нын колхозө пырис. Менө, старикөс, медичөт пiкөд, Микиткөд колiсны.

— Сөщөм-ик-өмөј лөк колхозыд?

— Лөк көч абу, а вот ме асым шу i не пырны колхозад, кытчөз лөја.

*) Заводитчөмсө визөд 4-өд, 5-6-өд №-ыс.

— А Микитыд-кө пырас?

— Микитыд?! Микитыд, зониө, чорыда шамыртома есijö, то, кырымжасас. О-о-оз!! Кытчöз ловжа Микитыды пыртөм-на лоö! Даj сijö зик менам код-жö, ойнас оз ады выль ногса оломтö. Меным-пö, аслам овмöс мусажык. А овныд сöкыд лоис, колхоз бмд дорсан зескөдö. Теныд, вот, татöи бур, оыв да ов, некod-нын оз вöржöd... Сомат! оомат таjö оломнад... Ваj жушт, Прокопей!

— да! Омöл оломыд көсjö лоны.—Жу-гыла вина румка бостиг моз вочакыв вjзic Прокопей.

— Те, муса дpyгö, лез-жö менö аслад кушö овны—мудера лезic асыс мөвпсö Олöш. Прокопей тавылö сижассö сувтöдис, көсjic, тыдалö, шуны-нин: „огжö-öd лез“ да тöд вылас усi вöзза рытса вöлом торжассыс.

— Ен-нын те сорнит. Кодкöлуно мижанын узисны кужимöн да садтöг повзöдисны. Мижан Борисным немнас-на ез сетлы попереk кыв, а секi шуö: Мижан Лопi жу кузаныд-пö зев бур лоö вöчны мöс вjзан иняс. Сijö-öd мыj-на! Ас вöлаасыс, менам ыстытöг, сijö, кужим мортыдкöд, швач мунис...

— Мöс вjзан иняс-пö?—Бытвö ез гöгöр-во, жуалис да мöдис көзны асыс мудер мөвп-жассö.

— Сijö молочно-товарноj фермаöн мöдас шуоны. Сиж-кö, Прокопейушко, первоj тенö татыс кытчöкö ыстасы, керкатö, чибöтö, тпрутöжастö-да нöви дон сөттöг мыр-дасыны...

— Но, сура сöt! Рөзöритасы таj.— Олöшлы помаввы ез сет,—равöстic Прокопей.—Мыj-нö таjö?! Да... ме најöс пырыс пыр-жö, воасны да лыа. Нольнансö лыжа..—öтарö скöрмö Прокопей.

Сесса, шаталаг тырjи матыштчic етенын öшалам пишчал дорö, скöрыö нещыштic тувьяс.

— Ставсö лыжа; пи пöлöс-и, гöтырöс,— мöскöс-и вöлöс-и, бöрынас ачымöс!

— Мынö сесса таjö лоi?—Бöрдöм сорөн ускöдчic кутны Прокопейöс гöтырыс. Олöш чуjmic-жö, лантöдö jöз морöс шöрыс асыс лок вылö ышöдана кывжассö.

Кужим чожа-вока ускöдчисны öзöсö. Наjö тöдöвны-нын багыслыс коджура дурсамсö. Тирзöны карта сажас пав-көмтöмöс. Воjса вöрö шöкыда вjздöломөн сöкыда ышлоалаöны.

— Кытöнöс најö?! Kodi лыстас менö вöтлыны гортыс—?!.. Гожа.. ульн соja!—Лок горшöн век горзö Прокопей.

Сыр лантöдöм бöрын Прокопей рачитчöм ошкөн уеласöмью дурдic. Пукеic лабичö да регым мыот пуксөн мöдис шкоргыны, узны.

Кулана чöв шыö керкаын Олöш вöрка-нөн зунасöм пызан вылö, сич сижаснас ланиттöг метитö чутö, мөвпалö: „менам Микит... молодеч-на. Луи даc мыст, көнкö, кывтаныныс воас. Мед некытчö оз мун ме динью—лоö гöтравны. Ух! кушöм сöкыд меным овнысö!“ Нöжjөнiк лабичыс четчic. „Öпрöсөа динö матыштчыла“ бара мөв-пыштic.

— Öпрöсөа?! Ен-жö бöрд... Мыj сесса сешöм карактера мортыдкöд вöчан!.. Пижантö быдтан... ставыс гöновлаасыны... ставыс ужалысас... вjздöдан... Сöмын, вот, тенад Öду-кыд конöр... Но, да кызкö-мыjkö-öd артма-мö-жö... Кымынöд арöс-нын сылы? Шаң i нывка тенад. Зик аслад код.

— Жонжыксö сijөн-öd i бöрдчö мам оöлö-мыдлы, Öлөксеjушко! дасоцим регым тырас. Сиктжасын-кö верöссаjö сетан тор. Сисмö конöр, сисмö менам моз гажа лунсö адзылаытöг.

— Сваттала!—Кöв сöмын мөвпалö-на, а сваттаөн-ын шуic Олöш.—Тöдан-öd, көнкö, менчым Микитсö? Зев лябутнöj, рамiник, ужалыс... Медичöt пи менам лоö. Зев зонвjза да муса, Öдук кодмд-жö. Ми еокөн, пöжалуj, артмöдчам.

Кыз жемөн, жалиттöг, варснитic сöлөмсö мамыслыс. Öпрöсөа сдук кешлö места вылас кымывлөм бöрын кумачөн гöрдöдис. „Кызи-нö?“—жугитic жураc—Öдуктöг колчыны? Кулан. Ами... таjö шудыс сылжөн?..

— Ог тöд, сватушко!—муртса кывмөн кыввизic Öпрöс, көзайным-öd мыj шуас?..

Öлөксеj сватөн шуöмөмд гуоöникөн рад-лыштic. „Тыдалö, артмамö. Ме чаjта секi лезанныд ас дiнавыд овнытö.“

— Öлөксеj, шöгчышт... аски, четчас да...—кевмысö Öпрöсөа. Сыбöрын керкаын бара на кулана чöв.

Көмтöмöс, көзыд лысва вывтi керка гö-гөр контураоöны кужим чожа-вока.

— Кылö вöдалисны,—пiнжаснас трачкöд-чöмөн шуic Илла.

— Пырамöj—Ваушöс моздорас кутöмөн индic Öдук. Сöмын ез ештыны места вывоыс вöрзыны, көнкö ылын кылис морт шы.

— Ен-на, Öдук. Көнкö кылö морт шы—пелжассö торгöдöмөн, көч моз кывзыштic Илла. Аслас мышкуöдыс мöдисны котравны козувжас.

Kodi тöдас? Гашкö омöлик jöз воöвль-ускöдчыны öтка керка вылö. Гашкö пом пуктасын таjö пöчинöк оломлы, вöзын быд-ногыс грöзiгчисны-да.

Öдук му бердö кымынөн ускöдчic. Пел-сö му динö топöдис. Лов шысö пöдтic. Кылö

кызі тукөдө өблөмүс, сөнжасөд ветлө вірыс. Му бердө мөд пельсө індіс. Сдук жежлө бытөбө кувліс. Сесса стальнөй пружинаөн четчыштис му бердыс. Радрлөмөн жүгүтис сінжасыс.

— Вооны!.. Најө вооны. Нол мортлөн кокшыс кылө. Вајө вітчыштамөј.

Карта мыш вывса кык піпукості воыс стрөпабд, пемыдла серабө, мытчыоісны Борісјас.

— Ті-нө мыла онө үзө?—повзыштөмөн код жуаліс Боріс да друг мыјкө өблөмас јонкытис.

— Батыд код да мјанөс көсјө лыјлыны...—гөрдзасөм голаөн вісталіс Одук,—Олөшкөд јуісны.

Ставныслөн чужөм банјасыс вежоісны. Кыщовтис мінутнөј чөв. Сөмын Мікіт мыјкө нырувтас скөрыс мурыштис.

Кок шытөг пырісны. Прамөја сојтөг, јутөг-ні, мед еөкөн код јөзөс не катны, Одукөн волсалөм вылө нужгмысны нол јорт.

Керкаын віна дукөн пөдтана сынөд тыріс ныргоршыөн. Оз үз сөмын Одук. Вөвалытөм мөвіјас содөны јурас, өтщөщ гудрасө батыөлөн грөзітөмыс. Кылө вылаын кајјас-нін сакмөмны, мед матывја пујас вылын горөдіс көк, шөр мөдлапөвса јагын кургөны тарјас... тајө шыјасө, буракө, і ојыртис Одук.

Јаг саясаң петме шөндікөд өтщөщ көшас лабічыс сакмис Прокопеј. Вомыс мавкыштны паскавліс, сөмын жоң шөрын төдтөм јөзлөн узөмыс лавтөдіс. Скөр сінмөн візөдліс пішщам өшалаң тувјө да нөшта скөрмис—пішщамыс тувјас абу-да. Гусөн өчөс зуртыштөг петіс посвоçө чер корөны. „Рөзөритны менө көсјөны?“—мөвпвылас пыр.

Кынгөмөн пыріс паскыд черөн. Жоң куза кујимыс восковтис да сувтис. Сін воçас, асывја шөндіөн јурјасөө жүгдөдөм, узөны черлы воçаасны дастытөг нол герој. Кыпыд морөсјас вывтис котралөны, космытөм лысасө јуөны гутјас. Мікіт да Мікулај вылө візөдлөм бөрын пысасіс сінжаснас Свежев вылө. Јежыд чышјана јурлөс вылын Боріскөд топыда шыгыртөмөн узө Свежев. Прокопелөн, асылыс төдтөг, чорыд сој сөіјасыс лычмисны, черыс өшсис көкјас пөлөныс. Ачыс мырјөн кыниміс места вылас, ставыс сорласіс јурас. Сылөн јурас зірдыштлас Свежевлөн Прокопејөс жамтана кывјас, Борісөө гөртөыс вөрө маҕкөмөн ыстөмыс, Олөшлөч сорніјас... „Ен налы... Ог!“ шүіс мөвінас да візөдліс мөд лабічын узөме Олөш друг вылас. Бара мыјыскө дромунис өблөмыс, чорыда лептыштис пельпом воçө чер, сөмын оз төд код вылө.

Паскөдөны көча пөдщад

Фото Пельме-говлөн

— Ој, ој!.. бәтәј!.. паччөрәһе һеһкыда четчыштіс жоқо Одук да кванітіс черөд.

Горшыһе отпырјө шарһнітісһы, четчісһы ставыс. Свежов первој уокөдчіс мырсаһыһы черсө.

— Көрталөј, көрталөј!—горзө мамыс.

— Көдөс көрталө? Менө?—төдтөм гөлөсөн, муртса кок јылас сулалө, повчөма, равөстіс Прокопей да һөвһі пессытөг сулалө томјөз кпөдјһы.

Өлөш һек-һа код јура. Таөті паста өһһјәсөһ, сетчө-жө уөкөдчіс да мыјкө горзөмөһ дөвсјөдлө Борислы, Свежовлы, Мікітлы—оз і төд, мыј аслаһ пі.

— Те, батө, мыј кераһ?!—горөдіс Мікіт, батыслаһу Мікулај ылаө шермышчан сөјсө кутыштіс моз.

— Тајө-һө мыј?—өһһјәссө һөшта паскөдөмөһ арыштіс Өлөш.—Вөт алі һөмөс?... Мікіт... Төһө кысаһ татчө һөһһ, Мікіт?..

— Бугыһјәстө паскөдөһ?!—скөрөһ, һытө чорыд гыһөһ гымыштіс Мікіт.—Јенежсаһ уөһ!—бөрыһһас сөдтіс.

— да, кызі-һө, те, тајө!.. гортөһ кывтһы мөдөдчывлһ-һа?

— Те тај пашһа-жө көсјһ һөчһы!.. вөләмкө со мыј.. Міјавөс һыһы ышөдалаһ! Те, батө, таһһаһ кулак доролыһ.. Талуһсаһ текөд мөһаһ орө оләм. Те мөһыһ аһу бат.

Өлөш һыһөһ шыавтөг һөһ востөмөһ пукөіс лабічө.

Жугыла кывтөһы гөжөһ лунјас пөчһөдкыһ. Өшһуһ јөрыһ зөрізалө шөптаһсөһ су. Коһөрөһ өһөдө һөжөдөм ыла-ылаһыһ, му дһһыһ һасвһзһы керка-карта.

Борислы торја-һыһ гөжтөм. Свежөвкөд төдмәстөз пыр вөлі сывләмөһ ужалө, а өһі зөскыд кажітчө татөһі, һөкһід куһас, мыјкө һытө оз тырыһ. Пөтас һөс һөһас да өвһі чут ылаө өһөдас көв лунтыр. Сөтчө-жө батһыс һөкалә. Мукөдыс өскөһ һөкодһ-һыһ аһу мыжа—Һыһөмыс скөрмас, мәткө, коді өһһ һөзас сурө, сјө і вөдө. Өдук да Іһһа жһһ горһас сөрһітөһы. Вөсіг Ваһуш Собөһөс вунөдөма, оз дур. Щук һөккөм һөзһыһ, кыткө лөсыдтөм өвһы, һө ас сөртө. Вөсіг һөзжык сасмөһы.

Талуһ Боріс сһз-жө шөһдікөд четчіс. Чөј-воксө каттөг сарајас коліс, муртса пыравлөс керкаө—бат-һамыс уөдөһ-һа. Сөһөһ пөтіс ылаө. ылавыһ сөстөм, ыркыд асыһ өһһ һөзһыһ гыреөдө һысваөс, көһ-сурө кылышталас пөткәләһ шы... Боріс һөс һөмө пукөіс, мөһпәлә: „Көк вөһ һөжөһ-һыһ оз көк, зыһы бурәкө ід шөптаөһм бөрас кыһыс крукаө сывы горшас. Колө-ө өскыһысө? А өскөһ тајө һөрыс јөз гөгөрвөләмәдө. Нәјө-өд

унжык төдөһы сөһөһ торјәстө“. Өбөдөчыс көв кытчөкө пішһәләһ вөтләһы“—һара мөһ-пыштіс да термасөмөһ пырөс керкаө.

Сјө мһһут вөт-квәјт мыөтө, пыр һөвһәһ көтөһ, шабура, лузана, коскас чер, һөһ-һөм ылаһс бердәһка пішһәһ, вөс-көдчіс Лөпі кывтыдлаһ.

дөзмытөз вөтләс. Сөһә-һар һөһһідік пі-һәһһәһ зөһөһөдөһ өләһы. Көсјө гөртө һыһ мунһы. Сувтышталөс кывзысһы: Лөпі аҙлаһыһ кыләө јөз мургөм шы. Уһәһһ кыләһы.

„Көдіаслы һөһы? Мыј нәјө керөһы?“—Боріс төдөһы һөкыз оз вөрыһ. „Вөтлә! Бөк-саһыс өһөдәһ“—шыөс асыһ да кыјөдчөмөһ, кызі сөһә-һар дһө—мөдіс шытөв ылаө

Мылкыһса гырыс һөжөм дһһјас көстө өһөдө—шөһыһы оз вөрыһ. Лөпі аҙтыр-шукөһы јөз. „Мыј керөһы?“ Сөк-жө Боріс мөдіс кывһы мышкүөдыс „көзүвјасыһ“ вөтләдләм. Төд ылаһс уөс нәјөһыһ Свежөвөһ уәһһ мөд вөһыс, сыкөд вөтләдләмөһ, сөрһыс, батысәһ черөһ һөкөһөмыс... Сһһөзһыс вөрыһы мөдіс. Выһыштчө гөгөрвөһы. Һытө өһө тајө ставсө һыһ аҙыывләмә, сөһыһ вөжөһ, вунөма.

„Зыһысөмөј өһөтавлөс?... Коркө-һө татөһі гәж лөө... уһә јөз вөасһы... мөсјас вә-һәһы... Ок, кушөм гәжә лөө!“

Ассө һрәмөја төдтөг четчыштіс һөжөм дһһјас дорыс, сдукөһ лөтчіс аҙө да лапја көзјас увтө вөһөс.

Со, зөкөз-һыһ, бура сөрһітан өһыһөс, мыјкө горзөһы, уһәһһ. Уһжыкыс һыһ-зөһ.

— Но!.. Бөстәлә!.. Нөһта!.. Јөһжыка бө-өтләј!

— Һара сывыштөмөһ! Но-өө!

Сөһөһ „өј, дүбөһушкә“ һөтөһ мөдісһыс өвһыһ:

Нөмөвөјәһ лөпјөс Лөпју
да, черө—көмөһ тырөм Лөпју.
Вөрзһы, сасмөһ, јуртө пыркыт!
да, өһкө сасмөһ јуртө пыркыт.
Вөсалаһ!

Шыләдәһ!

Вөчәһө керјаслы туй!

Сөһыһ јургөһтас төм ыһә өтувја гөрыс-вөрва. Нәжөһтас қацатөһ дөһәләм, кодө төдас көр-һыһ уөләмә Лөпіө, увја көз да гырыс чүкөрјәсө, вә дорәһ һөһөд, төчөһы.

Боріс һыдөһ сүвкөһы мөдіс. Вөжыс пөтө сөтөһө-жө лөһы. Сһз-жө, сывләмөһ өтвы-лыс, рөгыдја кадө буржыка вөсавһы Лөпі ју пыдөссө, дорсө, һөд лөө лөптөм, шыһыд, пыжө пукәһ да һөд аҙөвө һөкытчө крукас-лытөг. Мөдыһ кер лөзәһ јө туй ыөвтө бура кыкыс вөв мөз-жө мөдас зүжыһы лыдтөм кер. Мөд кер ылаө мәһһәһә вәһәһы, рөч дө-

ра, Боріслы буржык паскөм... Шаң-нын нов-
лыны бур і омөл пыдди шабуртө, кыз дөра
гачтө-да!

„Ок, кушөм гажал.. Свежов емабу-нө-а?“
— бара жүгүтис Боріслөн жүрас. Нөшта-на
матөжык матыстчис. „Адзасны-кө?“ Кыт су-
рө віжөдлөм бөрын бөрынчис бөр. Мікулајөс
кыңжі некодөс ез төд.

„Свежовлөн став віставлөмыс, тыдалө,
збыл, ставсө вөлөмкө төдө“—муніг мозыс
мөвпалө Боріс.

— Кыгөні сыдырасө ветлөдлан? Важөн-
нін колө уж вылө мунны-а?—дөзмөмөн,
көчыда, керкаө пырөм мычө шүис мамыс.
Батыс нинөм ез шыав. Боріс кыв ні жын
шүтөг петіс пос помас, карта етен бердын
сумөдыс ошалан мыссан чуман дінө мыссы-
ны. Таңі-жө гордөја петавывліс бура про-
мышлајтөм бөрын.

— „Талун тајнө некодөс ез вај, а чужөм
вылас бытөө вәјөма?“—Суө сінјаснас гө-
төрвоөма Одук. Могөн моз ывлаө петіс.
Крылчі пом чышкыштас, ачыс өтарө вокыс-
лы чужөмас еласө.

Боріслөн чужөмыс кымөртөм лун код.
Вом дорыс серам банасөывлө, кыпыда ло-
лалө, бытөө сор рыт,—уж бөрын јортјасыс
вітчысөны рытјыоны мунны, гажөдчыны, том
бүрөб. суолунсө ныв-зон возын мытчөдлыны.
Віжөдліс Лопі ју аздаң—вежытөг дөлсвіжө
вөр. Карта мыш вылө віжөдліс—вөр-жө, сө-
мын матын, матыналыс кымыштө кушторсө,
керкасө пленны моз віжө.

— Мыј лоіс, Боріс?—полөмөн јуаліс
Одук Боріслыс, ачыс өміз моз гөрдөдіс
аслыс гөгөрвотөм јуалөмыс.

— Те мыјөн төдан?—гусөнікөн, бытөө
учысөс полө кятөмыс, јуаліс Боріс.

— Талуи ted гажә. Мыјыө? Віотав, ен
пөрјав?

Боріс гөгөр віжөдліс, кодкө оз-ө кывзыс
боксан. Ва чужөмсө дөрөмвас чышкыштис,
нөшта мөвпыштис—віставны алі абу чојыс-
лы, сөсөа Одукөс нуөдіс карта мыш вылө.

— Батыдлы да мамыдлы ен віотав.—
возын өлөдіс Одукөс Боріс.—Те төдан ко-
дөс батыд мөдліс чернад керавны?..

— Но, төда...

— Сіјө шуліс, кыті-пө возын вөвліс гөл
да гажтөм, возө сөгі лоө озыр да гажә. Та-
төні-өд мјан гөл да гажтөм-жө.

— Гортыд гажтөм?—шенчыштис Одук.

— Мыј-көч і горт. Кывзы! Сіјө шуліс:
тіјан гөгөр-пө лыдтөм вөр, озырлун, кодөс
мі шуамө сөд-пөмыд вөрөн. Паскыд Лопі
азјастө ошкө.. Воасны-пө јөз, медвозын
весаласны Лопі јутө, азсө турун пунктөм вылө.
Вөччаласны кык судта, уна вежөса, гырыс
өшіна вылө керкајас. Вајасны мөсјасөс, вөв-
јасөс... Быдоама тор... Сек лоө гажә!

— Гашкө пөрјөдліс сіјө тенө?

— Ез. Лопі јутө весалөны-нын.

— Весалөны-нын?—бара ескытөг јуаліс
Одук.

— Весалөны-нын. Ставыс сөтөні томјөз.
Сылөны... гажә. Одук, батыд мед оз-жө
төдлы. Мјан воласјас дорынөо-нын.

Сөсөа мыјкө бытөө гуөалөмаөс, кыңгөмөн
пырисны керкаө.

Јајјасын бөсөма гөрдөдны пув. Ај өла-
тарјас абу-на ештөмаөс торјавны ең діныс,
поснідік піјан діныс—вөрөдтөмөс сімјалөны

Суөа візны урожај.

турун пийд, вөржасті. Ылі, весас вөрса візјас мамтөм пијан кодөс нуртөны, ышкысөс витчысөмла пөрымөны. Лөзјаслөн овоөма-жө, зев гежөда кыптываөны сөмын-нын „сінтөм“ лөзјас, а номјаслы весег нымкоө, шондیس озжык-нын сөт-да. Воас пел дінад да вөсны-сык горјас тингө. Куртјас—чүшкан чушкөм-моз јонгө-висө. Оз-өд прөста і шу номјыд. „Кор пөс ылавылад, шондіа—ме сажөдча, медым уна госөј менам оз сыв“. Геб—сїјө-пө ооркні гуалігөн бырө. Шуласны: „Геб сөмын ооркні гуө зөбө“. Лопі ју јывлааныс турун вајалан туј бокјасті петөмаөе щакјас. Тајө тујыс өтарө чикөдлө, кајө кілометра дасвіт пөчівөкө вотөз. Таоан і Прокопејлөн семјамс шуө „асланым туюм“. Јөзтөм туј. Сіктјасоан, сөмын турун пуктыөјас арја вылыс-нын матысчываөны Прокопеј вөрваөз. Төвнас, ыжыд лымјөз сетчө-жө воылаөны турушла. Вонас өтчыд Прокопеј семја пышкыс кодікө петөвлас сиктө да вөраліг моз воылаө Олөш. Сїјө і вајалө Прокопејлы „выл торјассө“.

Возын Олөш Прокопејөзид кајас кык лун. Сөламыд-кө көнкө піскалө лібө жбыркнитас віјас-жө-нын. А талуң, централка пішщамсө мышкас воысалөмөн, весег өбла піскалан піссө лузаназ зөбма—термаөө Прокопеј өрдө. Југыд-на воіс.

— Батыд-нө көні?—пөртчыстөг - кертөг-нз, пырөм мысөті жеңыда јуаліс Одукалыс Олөш.

„Бара вінатө вајөма“... Мөвпыштіс Опрөсса.

— Кытчөкө лөчјас-тај өктыштавны мувіс. Воны-нын кад.

Олөш вөча нинөм ез шу, сөмын мустөма ымкнитіс да пөрдөчіс лабіч кузала.

Рөмыдөн-нім, скөр воіс Прокопеј.

— Гөст тај ем!—пырөм бөрын көзыда, кіастөг шуіс Олөшам да пішщамсө тувјө өшөдіг кості вырвтаз маткыштіс.

„Мымыскө ме вылө лөгаөбма“—чајтіс Олөш. Сөсса вежіс асөыс став воzza мөвпсө. Көсјіс еөкө бара віставны „вылтор“—Комі-лесөн сылыс азсө весалөм, керкајас вөчавны уна јөзөс кајөм да кызі ескөн повзөдны Прокопејөс, медым сїјө лөзас ас кушас овны. „Промышлөјтөмөн мөда овны, Мікіт аслыс му-візтө вөчас“... мөвпаліс.

— Овоіс мїјан, кызі те шулің... Збыл бытөкө пом воөма,—медвоzza кывјасөн шыаліс Прокопеј.—Кушөмкө бесыс став јөзсө катөдөма менам вөрваө. Коді јутө весалө, коді азсө; менчым-нын воөмјас боөбөмаөс

весавны. Керкајас шупөны менам јөр паста паскөдчөмаөс. Буракө, вөрсајасыслы індөмы овны. Пікө јөртасны, пікө!...

— О, господөј! сымында тај і олімө,—Бытөө керкамыс өзјіс, лок горшөн бөрдзис Опрөсса,—да, мыјланө, те ен лылы ставсө...

— Лылы...—неріс Прокопеј гөтырсө—абу-өд кык-кујім морт, а өөјасөн, зөверкөдөс ставныс.

Ілма да Одук первојсө гусөнкөн шпын-јалөны вөлі, а кызі зөвер кодөс-тө шуіс батыс, өтпырјө візөдлісны мөда мөд вылө, сөсса батыс вылө, мыјкө көсјісны шуны, сөмын ез тырмы суелуныс.

Олөш вөліөві ышловзис. Пырыс-пыр гөгөрвоіс, мыј Прокопејыс, вөлөмкө, абу сывмаө скөр.

— Ме-өд тед шулі, Прокопеј!—Руч ешөв, лөсөвітчөмөн мөдіс оорнитны Олөш.—Мөса, нинөмө воштыны вермасны—татыс, вөр шөрыд і. Ок, ескөн некө тајө властыд-кызі кујін сїзі і ов. А өні: таті мустөм, мөдлаті—лок. Сеті-пө колө тазі... Весег пөчінөкад-нын мөдісны дөберітчыны. Унжыкө-нөс-кө, еөкө, татөні олім, егө лөзө некөдөс-да.

— Унжыкөн-кө, дөрт...—өтвувтис Прокопеј, аслас пырыс пыр мөвпыштис Олөшлөн важөн-нын татчө кајны індысөмыс. Гашкө кыв јылас-нын бергалө шуны: „Олөш-пө, кај інө ме дінө овнытө“ сөмын кушөмкө пыщкөсса, Прокопејлы төдтөм, ас дөрө кыскаң колөм пановтө сїјө кывјассө шуны.

— Ен јона шөгөы, Опрөсса! Некөдөс ого лөзөј татчө. Сөсса-өд і ем закон, мыј пөчінөкса олысөс вөрзөдны оз поз. Лібө мынтөны сылыс дон став өвмөсоыс. Сөмын-өд ті нинөм онөј төдө...

— Олөкөејушко!.. кыкө-мыјкө інө те онө вермы абылыс кајны мїјан дінө? Віз-тортө сетамө, гашкө, пашна-і,—кеммысөмөн шыасіс Опрөсса, аслас јонжыкөс мөвп вылас Одукөс Мікіт сажө сетөм.

Прокопеј скөрөн візөдліс гөтыр вылас. Важ моз-жө көсјіс горөдны: „Тед, бабам, ічөт могыс кытчө оз ков шыасны“ да ез вермы. Весег кыв ні жың ез горөдчы—војіс мөвп пыщкө. Шөщ бытөө керкамыс унмовөіс, сөмын гутјаслөн увгөм шы кылө да керка пелөсјасоан кынчөмөн жоң шөрө петө рыт-ја рөмыд.

„Кызі-нө тајө??? Рөгыд комын во лөб... Мырөі, лөөді өвмөс. Вөчі морт воылтөм інјасө, өөд вөр шөрө весас візјас, јөралі со-јасөн өірөд мырјас пашна вылө, а өні көсја

сетны... Лезны дадөөс аслам кушө да шуны:
„на-пө тајө, дадө, теныд... Мыјыс? Кушөм
бурыс?—пуө јурас Прокопејлөн.—А піпө-
лыс?.. Овны-жө көсјоны“. Сесоа візөдіс
паччөр дорө піпөв вылас—нінөм оз шыавны.
Вануш да Ілла ніскөны, узөны. Сөмын
Одук да Боріс гуоөнікөн сорнітөны.

Батыс ташөм гуоөна сорнітөмсө возын-
нын адзыліс, сөмын нінөм ез шулы ні
јуавлы, а талун бытөө ыжыд мыж вөчыюјас
вылө візөдіс, скөра мөвпыштис: „Колөкө

аснысө вердасны“. Збоја бергөдчис Олөшлан
кырымсө чургөдіс сылы, кызкө кужтөма го-
рөдіс:—Вај вескыд кырымтө, сусед лован-
Овнытө ас кушө леја! Віз сета, гөрөм му!
сета!.. Көзјака, самөвартө пукты!

Олөш німкодысла кодзіс. Төдлытөг
окыштис Прокопејлыс кырымсө. Лабичыс
четчиг мөз Опрөсөаөс сваттаөн шуис, көсјис
окыштны-жө, сөмын Опрөсөа вала-нын петөма.

(Возө лөб-на).

Лөбөдөны скөт-
лы көрым.

Серпас вылын:
Пөддөлікөјса
колхозын
ышкөны ма-
шинаөн.

GITLER DA SOCIAL-DEMOKRATJAS

(Scenka).

Germanijasa jurals̄ Gitler pukal̄ aslas kavinet̄n, Berlin kar̄n. Kokjass̄ leptom̄a r̄zan v̄l̄. S̄ voz̄n sulal̄n̄ k̄k social-demokrat. kodjas̄s, kapitalistjask̄d jit̄č̄m ponda, sūn̄ social-predatel̄jas̄n. Ɖ̄tik̄s—r̄ḡs, m̄d̄s—tom.

Gitler

Ti—demokratjas?

Soc.-demokratjas

Da, da, da!

Gitler

No, siz-k̄, pukš̄j, gospoda.
(Ind̄ ul̄s̄jas v̄l̄).

R̄ḡs soc.-demokrat.

Mi pos̄n̄ j̄z... mi oḡ pukš̄...
Mi ver̄mam sulal̄st̄n̄ tan...

Tom soc.-demokrat.

So, veš̄ig k̄v̄j̄d mijan zugš̄,
Kor adzam tenš̄d č̄uz̄mvan!
(Tirziḡt̄r sulal̄n̄, oz pukš̄n̄)

Gitler (kučk̄a asls̄ mor̄s̄a kulak̄n).

Me stav Germanijal̄n sondi!
Me—jen! Me—v̄l̄ Napoleon!
Me kommunistjas v̄l̄—pon!
Ti ḡḡrvon̄ men̄ pondid.
Ti vaz̄š̄aŋ-nin, gospoda,
Zv̄l̄ zugš̄m k̄v̄ja...

Soc.-demokratjas.

Da, da, da!

Gitler.

Da v̄aj̄ pukš̄j, en̄ z̄r̄,
Me lovj̄n tijan̄s oḡ šoj.
Me seēm voj̄t̄r̄s oḡ v̄r̄d,
Kod me-dor til̄š̄a lun i voj̄.

R̄ḡs soc.-demokrat.

Mi til̄š̄am vura, ač̄d t̄dan,
Med loas jon kapitalizm.

Tom soc.-demokrat.

Med mur̄ḡ munas kommunistm,
Te kod̄s čor̄da-nin letan...

Gitler (sk̄ra).

Da voj̄d̄r pukš̄j, k̄k valda,
K̄k piru šur̄ja...

Soc.-demokratjas

Da, da, da! (pukš̄n̄).

Gitler.

No ̄ni šornit̄stam v̄aj̄.
Me demonkratjas̄dk̄d bur.
R̄ḡ men̄m otsaš̄n̄ naj̄,
R̄ḡ kor̄rviz̄a nal̄n jur.
Ti, demokratjas, medor olad
Daj t̄dad, kodl̄š̄ šojad ŋač̄.
Ɖert, tāem ol̄m medš̄a sač̄.
Ti veš̄ig pukš̄n̄t̄ polad.
Ti, rož̄a sun̄, gospoda,
Zik v̄t̄t̄ v̄zjas...

Soc.-demokratjas.

Da, da, da!

Gitler.

Ti v̄zjas me voz̄n, no kol̄
K̄nš̄ur̄a tijan leč̄d ḡz.
Ḡrd proletarij zvoja ol̄,
Oz verm̄ šoj̄n̄ sij̄s v̄z.

R̄ḡs soc.-demokrat.

Mi ēe pol̄icijak̄d n̄gram
Stav seēm j̄zs̄a, kod̄i ḡrd.

Tom soc.-demokrat.

Sek mijan pič̄d ovl̄a k̄rt,
Kor kommunistjass̄a mi jiram!

Gitler.

Me oska, oska, gospoda,
Ti bur zandarmjas...

Soc.-demokratjas.

Da, da, da!

Gitler.

Mem tijan partijād musa.
Mem demokrat̄d—dona pi.
Łok revolucijal̄š̄ rus̄
Veļ v̄l̄ v̄t̄linn̄d-nin ti.
Me t̄da, v̄ras men̄am soḡj,
Kor pukš̄as tijan šama lad.
V̄d̄ demokrat̄d v̄č̄n̄ rad,

Мъј еактас менам сујга кокәј!

(leptystə koksə)

Ti uvtñ daşəş, gospoda,
Me kýtčə inda...

Soc-demokratjas.

Da, da, dal

Gitler.

Me aššym çuzan muəs pərta
Vaz jenma sarstvoə zik pyr.
Me vuzsə vələblyš berta,
Med oz-ñin mytčyš sylən pyr.
Me Markslыš ñigajassə sota
Daj vešig pəimsə og kol.
Me taz-kə myrša telyš ñol,
Markszimyd pəltčəm gad-moz potas.
Ti otsəg šetad, gospoda,
Mem Markstə sotny...

Soc-demokratjas.

Da, da, dal

Gitler.

Me uzsə tijanlyš og vunəd,
Koršurə sьbьtlyšta šəm...

Pəryš soc-demokrat

(Çetčystə uləs vlyš da koprašə)

Zev eškə kolə tajə lunə,
Šurs marka šertuk vylə mem!

Tom soc-demokrat.

(Çetčystə uləs vlyš da koprašə)

Me aski svadva vylə məda.
Mem šəmyd zev-zə kolantor

Gitler.

Me demokratjasly kət kor
Soz tərən markajassə šeta
Oz vosly ñekor, gospoda,
Bur ponlən sluzba...

Soc-demokratjas.

Da, da, dal

(Gitler pərjə pyzan jaeiklyš šəmsə da mort
əti sozzən šetə soc-demokratjasly. Najə voštəny
da koprašəny).

Gitler.

No sešša šornitnyšə ñinəm.
Ti vermad pəvnyš šertuk, gaç.
Daj vozə vylə pətas kьnəm,
Ti pyr-kə sluzitannyd taz.

Pəryš soc-demokrat.

Mi revolucijasə vijam!
Šəd jirə ačyš oz-kə vəjl!

Tom soc-demokrat.

Kət proletarij, kət jevrej,
Mi stavšə koršalam da kьjam!

Gitler

Me donsə sodta, gospoda,
Ti taz-kə vəçad...

Soc-demokratjas.

Da, da, dal

(Okaləny Gitlerlyš sapəgsə da petəny. Git-
ler kolə ətnas da dolyda pьryš šeralə).

Maj 1933 vo.

КРИТИКА ЖЫЛЫГ

„Некушом бур уж оз вермы артыны критикатог. Бостам ков кушомко зев кокнидика артмам тор, шуам—назыр вочом,—і сетчо колд критика. Медвождор аслыд колд асыд ужто критикуйтны,—быдлати-о назырjid те ногон бур; адзан-ко кыскд нелучки—векддны, справитны колд... Критикади шуо быдсама ужлыс гогорбок видлалом, доңжалом.“¹⁾

Таз доңжавлис Нобдинса Виттор критика 1928 ноын. Тажо примитивной шуом критика жылыс.

Серт, критикалон ролыс жона ыжыджык, паскыджык. Критика—абу сомын нелучкијас индалом, веоиг абу буринјасо і нелучкијасо индалом, гогорбок арталом, видлалом, доңжалом. Тажо ставныс пырбны критикад. Оз поз критикуйтны критикуйтан торсо бура видлавтог, сымон тодмавтог, сјјос доңжавтог. Но литературной критика отщощ і литературной теоріја лодоодом, литературной движеннонас веккодалом.

Литературной критика—классовој критика. Классовој обществоын критика вермас нуодны сомын кушомко класслыс виз. Критик—идеолог сјјо классыслон, кушом класслыс дорјо классовој интересјасо. Буржуазіјалыс интересјасо дорјыс критик быд литературной јавленно (а литература—сјјо общественној јавленно), доңжал сиз, кыз выгодо буржуазіјалы. „Свобода буржуазного писателя, художника, актрисы есть лишь замаскированная (или лицемерно маскируемая) зависимость от денежного мешка, от подкупа, от содержания“ (Ленин).

Ас кадас, кор капитализм воли кыпдчона, кор буржуазіја воли тышкаоо средневековјокд—буржуазіја идеологјаслон (классовој кыш пијас) воли возо нуодана критика. Но буржуазіјалон возо нуодана ролыс помаоо сек, кор буржуазіја лоо власт бердын. Онија кад буржуазвој литература (сиз-жо і критика) ісковто улаан. Буржуазіјалон литература оз-нын вермы быдмыны, кыптыны.

¹⁾ В. Савин Гижд сам Ічот Іванлон „Ордым № 10, 1928 во, 45 л/б.

Быдмомыс налон оз-нија тор сјјо общественној, производственној отношеннојасас, кодоо лодоод капитализм. Буржуазвој гижыјас, критикјас оз-нын вермыны петкодалыны збыл оломсо, дорјыны сјјос, оз вермыны дорјыны сы всона, мыј збыл оломыс, олом јывсыс збылыс суладо паныд капитализмысы, паныд сјјо стројысы, коми ыжыдало буржуазіја.

Сомын сешом гижыјас да критикјас вермасын петкодалыны да дорјыны оломасы збылсо, коджас суладоны медицина революционной класс—пролетариат дор. Медоа революционной партијалы отсасыјас, медоа революционной теоріјадн—марксизм-ленинизмон вооружитчом гижыјас, критикјас, художникјас вермасын помтог кыпддны, совмодны литература да искусство, пыр возо і возо паскыджыка, выдижык оломсо, объективной действительносто петкодалыны.

„Это будет свободная литература, потому что не корысть и не карьера, а идея социализма и сочувствие трудящимся будут вербовать новые и новые силы в ее ряды“ (Ленин).

Критикалон могыс медвоз сыын, медым ердддны классовој идејасо художественној гиждыслыс, сыаме социално-художественној тодчанлунсо, мод кылон-ко шуны, востыны гиждыслыс пышкосо.

А сјјо лоо—конкретной гижыслыс, конкретной гижод видлаломон петкодалыны—векыда-о гижо оломасы збылсо гижысыс, кушом средствојасон петкодало оломсо.

Классовој обществоын оломыс оз вермы мунны классовој тыштотг. Быд торја кадын тажо тышыслон пышкосыс, формајасыс аслыс сикас, абу откодоо, торјалоны мода-модоыс. Гогорвоны сјјо вежлаоомсо быд конкретвој историческој кадјаслыс, векыда петкодалыны оломасы збылсо—сешом мог быд советској гижыслон. Но од художествоа гижод классјас кост тышлон оружіјо. Классовој врагјас зилоны ісползуйтны тажо оружіјосо асоныныс классовој интерес-

ка, пыдзіжка відлавны. Літэратурна-політычэскай ашыбкажас кычзі („лібб сен, лібб тан“), „шуґавыв“ вулгарізатарство кычзі („классавој враг“ жарлыкжас клејтало), вөлі јона уна нелучкіјас і художествоа літэратура донјалом куґа, спеціфікасө гөґөрвоом куґа да с. в.

Өнөзсө мыј вөчөма—сы выло сувтны некыґ оз поґ. Өнїја вермөмјасмы сїјө јона ічөтөс сы сертї, мыј мїјан колө. Важ ашыбкажасө колө ердө петкөдны, вајсө адыны, справітны. Талуња луныс мїјансаң корө пыдзіжка візөданы літэратурној теорїја выло, літэратурној практыкасө осмыслітөм выло. Та куґа мїјан вөчөма јона на еша, јона-на тырмытөма. ВКП(б) ЦК шуөм бөрын і мїјан комї художествоа літэратура сувтїн выліґжык шуөд выло. Паскыдґжык лої літэратурној фронт. Літэратураө локтыс ударныкжас, велөдчыґјас, літкружковецјас дај важ гїжыґјас відчысөны крїтїкасан конкретнөј отсөґ. Өнөз сїјө отсөґыс вөлі случајној, јона веркөс, кыґ суөрө.

Мї олам гїгантскөј строїтельство нуөдан кадө Квајтөд му јукөн вылын муно героїчэскај тыш важ невежествокөд, фїкосткөд, пемыдлункөд. Кыптөны завод-гїгантјас, совхозјас, колхозјас.

Тајө тышас чужөны вым јөз, вым мөвпсам, вым ногөн уж выло, олом выло, јорта јорт выло візөдөм. Абу сешөм участок, кытчө ез імөдчытв революціонноја мїрсө вежөмлаөн вына гыыс.

Медым петкөданы художествоа літэратураын тајө кадсө, колө оломсө пыдысан, став пастанас боотны. А сїјө верман секї, кор тіпїчнөј характерјас отсөґөн тіпїчнөј обстојательствојасө гөґөрвоөмөн, луныс-лун вежөыс оломсө, јөзсө пыдіа адыөмөн, пондам кужны петкөданы отка, једїнічнөј јавленнөјјасө, обобщајтны вајсө. Но тајө өткымын крїтїкјас оз вөлі көсґыны гөґөрвоны.

1929 воын Сан-Антус гїлаїс:

„Революціја кадјасө став оломыс нөв моз лебө, ставыс өдјө вежөб, зев өдјө вежаасөны мортјасыс, оломас вывтї уна „тіпјасыс“, тіпјасыс посшал өны...“¹⁾ (төдчөдөмыс менам—Ш. М.)

Танї Сан Антус оз вескыдөс вөч выводсө. Тіпјас революціја кадө оз поснавны, а ґік мөдарө.

Тіпјасыс лооны јона паскыдөс, гырысөс, јона озырөс оломнас, ужнас, мөвпсамнас, переживаннөјјаснас. Сешөм гїжыс, кодї адыө вөлі мортсө „лөн кыркөщјасыс“, буржуазно-мешчанскөј кыш піјө јөршітчөм оломөн, ферт оз вермы петкөдлыны сїјө гырыс, өдјө вежаан јөзсө, „нөв моз лебан оломсө“. Сылы, ферт кажітчас, мыј „тіпјас посшалөны“, сїјө оз гөґөрво вым јөзсө, вым оломсө, оз ады оломмыс мунап туйсө. Но ташөм адыөмыс, та ногөн олом вылас візөдөмыс петкөдлө, мыј гїжыґыс оломмыс колөма і кыґ гїжыс „посшалөма“. Тајө петкөдлө, мыј гїжыґыс оз төд, оз ады оломмыс закономерностјассө, оз ады „кыґї да кытчө муноны классјас өнїја кадын“, оз ады „кыґї да кытчө долженөс муныс реґыдја локтан кадө“ (Сталин).

Сан Антус вїлө кежөдны художествоа літэратураөс сөвман туйјасыс. Сїјө гїжө:

„Прозаөн гїжны колө „лөнжык“ олом. Кор оломмыс кыркөщјасас пырөма, кор „крїстальїрујтчөмаөс“ тіпјасыс, сөмын секї гїжыс вермас велөдны (төдманвы) оломсө да петкөдлыны сїјөс. Тајө кадјасө, та вөсна, унґжык прозаөн гїжыґыс гїжө важ, колөм олом јылыс...“²⁾.

Важ, колөм олом јылыс гїжөм оз петкөдлы талуња „олом лөнлун“ јылыс, оз петкөдлы „оломмыс кыркөщјасө“ пырөмсө, талуња тіпјасыс „крїстальїрујтчөмсө“. Важ, колөм олом јылыс гїжөм петкөдлө сөмын сїјө, мыј важ оломмыс гїжыґыслы төдсажык, сїјө оломанїн, гїжыґыс „ас өйнас“ адыліс сїјө оломсө, ачыс сїјө олом пышкас оліс. Сїґ-кө, абу сыын делөыс, мыј талуња оломмыс „лөн“ лібө „гы“. Важ јывынд гїжны мефөа „гы“ кадас поґ. Оз поґ кык тор сорлавын—„лөнжык“ да „гы“ кадсө, „талунја“ да „важ, колөм олом“ јылыс гїжөмкөд. Сїјө кык торјалава, самостоятельнөј вопрос.

Делөыс сыын, мыј „талунја“ лунсө сөкыдґжык гїжны, јона сөкыдґжык важ, колөм олом јылыс гїжөм ногө. „Талуња“ лун јылыс гїжөм колө адыны „аскїјасө“, колө кужны адыны быд-

1) „Ордым“ № 5, 1929 во, 52 л/б.

2) Сан Антус—Лыддї да мөвпала. „Ордым“ № 5 1929 во 52 л/б.

лунја ужос, „поснид“ јављенијасосе журнуодана тенденцијассџ, противоречјјассџ, колџ кужны гџгџрвоны, об-обшјтны најџс.

Важ олџм јылыс гјжгџн вјпчвџјс тыдалџжык, вјпјассџ „дасџс“ поџџ бџвтны. Гјжысмы сек џтсалџ торја јџз-лџя олџм мунан тујыс, кадыслџн, ета-пыслџн резултатјасыс. Сы кјпод улын олџмыслџн истџријасыс, џоннас, паскыда бџџтџмџн.

„Талунја“ лун јылыс гјжгџн вјпч-нџсџ корены колџ ловја јџзсыс, адџы-ны валыс олџмсџ, вежџџмсџ, вежџџ-мыслыс помкајассџ, вескыда доњавны олџм збылсџ, адџыны олџмыс журнуџ-дана противоречјјассџ.

Кымын гырыс классџвџј вежџџма-сыс олџмас, сымын паскыд, уна грања вјпчнџјс. Сјјџ зев бура поџџ адџыны револуцјја кадџа олџмыс, граждџнскџј војна дырџа олџмыс, коллективизацијасыс. Сардырџа Россјијын крџстџналџн, ро-бџџџлџн вџлі џвј сјкас вјпчностъ. (Ме-танј сорнџта вјпчностџ паскыда бџџ-тџмџн). Револуцјја кадџ сјјџжџ јџзыс џјк мџд. Вјпчностыс вежџџ.

НЕП—первој кадџа крџстџналџс, пас-кыда, став группасџ бџџтџмџн, џз поџ-некмы џткодавны џнја кадџа крџсџва-налџд, кор 60 % сажџ кџтыртџма гџл-да шџркџџдем крџстџналџсџ колхозјасџ, кор мунџ кулачествоџс кыџ класс бырџџ-дџм. Поџџџ сорнџтны вјпјас „крџсталлџ-џјрујтџџ“ јылыс, тајџкџ артыштам? Ферт, џз поџ. Олџм вежџџмыскџд шџџ-вежџџны вјпјасыс. Гјжыс-кџ пондас вјд-чысны вјпјас „крџсталлџџјрујтџџ“, сјјџ жекор нџнџм џз гјжлы ј медбур вы-лас пондас кемсџ сорнџтны „тџрытја“ олџм јылыс.

Сан Антус ез џтџнас таџџм мџвпјас-сџ вјџтавдыв. Уна сорнџјас вџліны, џе сџмын мјјам комј гјжысјас пџвсын, но јџна сорнџтлџсны рџч гјжысјас (мџфронт, мук.) сы јылыс, мыј џнј „нџџв моз ле-бан олџмын“ гырыс гјжџџјас, паскыд художествоа полотно џз вермы лџны, мыј художествоа лџвература социјализм-кџд џз јџтчы да с. в. Тајџ сорнџјасыс Сан Антуслџн нуџџџны художествоа лџвература, искуство бырџџџмџ.

Художествоа лџвературалџн гырыс вермџмјасыс, луныс лун сџвмџмыс пут-кылтџс став тајџ „теорјјассџ“. СССР-са художествоа лџвература лџн-нџн мед-вылмы иџејавас, олџмсџ пыдја бџџтџм-

нас, олџм јмвоыс вескыда гјжџмнас, став мјр пастасыс.

Мыјыс вџлі петџ Сан Антуслџн та-џџм доњјалџмыс? Кор пыдјжыка вјд-лалан сылыс гјжџџјассџ, адџан, мыј Сан Антуслџн таџџм буржуазнџј доњј-лџмыс петџ мукџд мјјанлы вражџџџнџј вывџдјасыс. Кулакамыс вџз нуџџџмыс. Сјјџжџ ставџаас Сан Антус гјжџ:

„Бџрја војас јџна вежџџсны. Выл олџм јџна-нџн јџнмџс. Лоџс „лџнжык“. Јџз кџстџа олџм адџџс ассыс кыркџш-јассџ...“ 1)

Мыј сервј Сан Антус доњјалџ 1929 воџа олџм „лџнжыкџн“ кыркџшјасџ пырџџмџн? Мыј сервј вџлі тџџџџ, мыј „кымын воџџ, сымын јџз кџстџа (классјас кџстџа) тыш „ныжмџ“, наџџ-нџнџн кусџџ, бырџџ. Олџм бурмџџнны, јџз-лыс олџмсџ лептыны ковмас џнј дорыс-јџнжыка-на подџнџтны мортлџы прџрода-сџ, ылавлымыс џвџхјјасџ јнџны морт-лы колан уж вџчны, нџшта јџнжыка јџсмас мортлџн вермасџмыс „сџнтџм“ прџрода џвџхјјакџд“ 2). Ферт, џнј џз-нџн ков јџна доказывајтны, мыј тајџ кулаклџн доњјалџм.

Да ј збылыс, кыџ вџлі поџџ 1929 во доњјавны „лџнжыкџн“, кџџ шуам 1925-27 војасыс, кор 1928 воџ заводџтџс паскыда мунны коллективизација, кад-лџн могыс вџлі џе „сџнтџм“ прџрода-лыс џвџхјјасџ жугџџнны, а мелкобуржуазнџј џвџхјјакџд, џџктџа капџталџсџтџсџкџј эле-ментјаскџд, тышкаџџмџ сјјџс венџм вылџ вескџџџма. А сјјџ быџ јџсџмџџд классџ-вџј тыш. џд, истџријаас ез на вџвлы се-џџџм класс, кџдј ачыс бурџн сетџс ас-џыс господствоџџ, ас џкотџнас летџс олџм сџџџа вылыс. Кыџ вџлі поџџ сор-нџтны классџвџј тыш „ныжмџ“, „кусџм“, „бырџџ“ јылыс дорывв коллективизација нуџџан, да сы подџылын кулачествоџс, кыџ классџс, бырџџан кадџџ?

Таџџм крџтџкабџд ныжмџџџ вџлі клас-сџвџј, револуцџџнџј еусулџсџ комј сџ-ветскџј гјжысјасыс. Сан Антус тајџн вџлі дорјџџ „кулакамыс социјализмџ бурџн пы-рџџ“ јылыс теорјја вескыдывв џппор-тунџстјаслыс.

1) Сан Антус—Лыџџдј да мџвпала „Ор-дым“ № 5. 1929 во. 52 л/6

2) Сан Антус—Пармазон „Трџпан Васџс“ пастџџџ, „Ордым“ № 11 1929 в. 43 л/6

гіждөсө бурещ сизі, кызі Нобдинса Віттор неведөкыда ошыбка вөчөмөн гіжліс Лебедев-лы вочакывжын. Нобдинса Віттор гіжліс:

„Крїткым та сертї і донжаліс произведєннө-тө; сылы медеща делб, кор гіжөма произведєннөсб, а медїона ітересуїтө—кущөм обстановканы петөма сїжө „өветас“ 1)

Мі вунөдім, мыј оорныс гіжөдас муно 1919 во жылыс, а оз 1929 во жылыс, код сертї оломыс оз вермы не торжавны, сїз-кө і оломсө-кө правдівөја петкөдлыны, оз поң вөлі 1919 вога оломө сујны 1929 вога условїјөс; мі отлаалім кык вопрос—кущөм произведєннөыс колө вөлі лоны 1929 воын, (сїжө-жө вө жывоыс) паскыда коллективизаїја мунан кадө і кыз петкөдломө оломсө Тіма Вең 1919 во жылыс 1929 воын, вунөдім дас вога костсө.

Произведєннөсө оз поң донжавны сы сертї кущөм обстановканы петөма сїжө өветас, а колө донжавны сы сертї вескыда-ө петкөд-лө оломсө сїжө кадыслыс, кущөм кад жылыс гіжөма гіжөдас; кущөм классөс дорјө гіжыс-ыс, кущөм идеологїямс гіжөдыслөи.

Ез вөв художествоа гіжөдыслыс специ-фикасө гөгөрвоөмыс. Гөгөрвоөм пыддї—бара-жө вулгарїзїруїтөм. Боотны сїжө-жө Парма-зонныс—„Идеологїя“ пөрјасан гіжөд жылыс „теорїясө“. Пармазон сертї артмө, кыгаын, художествоа гіжөдын оз поң петкөдлыны пөрјасыс мортөс... сы вөсна, мыј лыддыс-јас „вєлалөны“ пөрјаны. Сїз-кө, оз поң кыгаын петкөдлыны кулакөс, сылыс звер-лунсө, најансө, вредїтөмсө... Сы вөсна мыј лыддыс, „вєлалө“ кулак мөз жө овны. Тешкөд артмө. Пузчужөм кага мөз мөвпа-лөм артмө.

Сорнїтам оломсө став провїворечїјөскас, став омө і бур бөкјаснас петкөдлөм жылыс. Мортыслыс омө бөкјассө полө петкөдлыны сїжө, кодї көсїө оломсө лакурїтны, кодї лов-ја јөз пыддыс көсїө петкөдлыны сојыс лі-бө пїлнөј пычыс вөчөм акаңјасөс.

Лїбө бостам Сандрїк Јогор (Пед Генлыс „Ударныкјас“ вїөтсө) крїтканыс өтї тор. Сандрїк Јогор гіжө:

„Кер кылөдан уждө некущөм мешщанскөј образјас оз вермыны пырны. Сещөм образјас-ыс вермаспы пырны сөмны кулакјаслыс, уж вылыс шландајтысјаслы“ 2)

Мыј Сандрїк Јогор гөгөрвоө танї „меш-щанскөј образјас“ улас. Строчка мөдөн бөс-тө Пед Ген гіжөдыс ташдөм тор:

„Лунвысан шкјөдлө төвру... Ышмөм кан-пїөн ворсө катїшщө шөрб сувтөдөм гөрд пла-көд. Лыддас: „став лөдөм кер кылөдам за-водјасб!“

Татыс Сандрїк Јогор аңдөма мешщанскөј образ. Сїжө гіжө: „Катїшщө вывса гөрд плагкөд канпїөн мөз ворсө төвру!... Поңас-ө катїшщө вывса гөрд дөрапаслыс шпорөдчөмсб, лібө шондї возын зїрдалөмсө канпїөн сравнїајт-ны. Кущөм канпїөн ворсөм ударнөј уж вы-лын. Мед сїжөн ворсасын да лебезитасын мешщанкајас, а не Пед-Генлыс ударнөј темпа уж вылын“.

Сыын-ө делөмыс, мыј сравнїајтны лі абу төврулыс плагкөд ворсөмсө канпї өр-сөмкөд? Быд художыклөн аслас сам петкөд-лыны јавлєннөјассө. І канпїкөд сравнїајтөм оетө образ. Гашкө удачнөј, ташкө абу, кор јона ладмө, кор оз туж. І сорнысө панны та-јылыс оз вөлі сулав, ез-кө тајө став торјас-ыс мунны см вылө, мед художествоа гіжөд-өыс образностсө бырдды. Сєні і лөкыс—өща мїјан гіжөдјасын образыс, көсө, кєлы-дөс. І крїтїкалөн мөг та вылө јөстыны гіжыс-јаслыс выманынөсө. Бырө-кө образ, сєні оз ло-нын художествоа гіжөд.

Кущөм мөгјасыс сулалөны крїтїка во-зын? Унаыс гіжысвөлам, шулысвөлам—крїтїка мїјан жеб, абу. Колөны крїтїкјас. Колөны сещөм крїтїкјас, кодјас ескө вермасны вєс-көдлыны література кыптөмнас, өңдөдасын література магнїтостроїјас вөсна тышсө, отса-ласны гіжысјаслы петкөдлыны оломсө пас-кыда, пыдїја, отсаласын вылын идејноста гі-жөдјас лөөөдны. Колөны сещөм крїтїкјас, кодјас ескө нуөдїсны коммунїст парвїјалыс вїзсө художествоа літератураны.

Конкретнөј крїтїка вөсна тышын унана колө вөчны. Петкөдны ердывлө став важ нєлүчкїјассө, ошыбкајассө, крїтїкалм гөгөр-воны асыс рөмсө, местасө літературнөј двїженнөын,—гөгөрвоны өнїја кадын сулалан мөгјассө—сїжө лөб подулөн конкретнөј крї-тїкалы.

Крїтїкалөн мөгыс сыын, мед тышкасын став өкас чуждөј влїяннөкөд художествоа літератураны, көв кущөм формадн сїжө ез лет. Художествоа література классөвөј тышын јөс өружїө. Классөвөј враг і воңдө на поңдас зїлны сујсыны літератураө да нуөдны асыс идеологїјасө.

Крїтїкалөн мөгыс, отсавны совет-власт платформа вылын сулалыс гіжысјаслы, кы-пөдны налыс гіжөдјассө вылїжык шупөд вы-лө качествонас і пыщкөснас і форма бөк-

1) „Ударнык“ № 5, 1931 в. 15 л/б.

2) „Ударнык“ № 6, 1931 во, 16 л/б.

оаныс, тышканы пролетарскöй идеология вöсна, олöм збылсö вескыда петкöдлöм вöсна.

Критикалöм могыс, кыпöдны выль проблемајас творческöй вопросјас куъа (форма, өтил, жанр да с. в.). Сijö проблемајасыс талувја луно-нын сувтöны ыжыд вопросөн, кодјасöс разрешитöм сажын художества литература возö кыптöмалөн öдјасыс, размахыс, олöмсö пыдija, паскыда, вескыда петкöдлöмыс.

Критикалöм могыс быдтыны том гижысјасöс, отсавны налы төдмасын литературнöй техныканы, марксистско-ленинскöй мировоззрөнбөн. А тажö став могјасöс пöртны поъö и колö конкретнöй произведенинöјас видлалöмөн, конкретнöй нелучкijасöс, буринјасöс индалöмөн. Та бокоан мијан јона-на еща вöчöма. Ми јона-на гижам „вообще“. Тани ужыс помтöм ни пыдöстöм.

Боостам лубöй вопрос, лубöй тема—ставныс видчюбны уж, уж и нöшта уж. Уж гижысоан, критикоан.

Оз-öмöј ков паскыда, зев паскыда заводичыны ужавны сы вылын, мед петкöдлыны пыдija социалистическöй строительствон вермöмјасöс, јöz вежөбисö, овмöс да культура кыптöмсö, јöz костса (јорта-јорт кост, мужиканывбаба кост да с. в.) взаимоотношенинöјасöс да с. в. Кымын тема, кымын вопрос татыс вöрөддлытöм-на!

Кымын проблема тани сувтö гижысјас, критикјас возö.

Ми вöрам јона наъөн. Оз-на тырмы самным, а медса-нын збојлуным, медым кутчюбны тажö гырыс вопросјасас. А сijö колö. Сijö-поъö медöдны, верманатор. Колö көсјöм, помтöм көсјöм, даслун тышканы сы вöсна. Мијан дор—збыл олöмыс. Мијан кыын, мијан көсјöм сажын художества литературсö кыпöдöмыс сы вылнабö, кушöм вылнаын ез вöвлы дај ез вермы вöвлыны некор мупукоом-сагыс.

Критикјас, сещöм критикјас, кушöмöс корö öнија кадыс, мијан пöштi абуöс-на. Но најöс колö быдтыны. Мијан мог сijö.

Оргкомитетлы ковмас збылыс кутчюбны критик кадр лөбöдöмö. Öнöз тажö ужыс пöштi ез вöв. Критикаыс вöли случајнöј. Ем-ö почанлувыс? Ме думыс, ем. Колö пуктыны уж, котырты критикјасöс, чукöртлывланы торја советцаннöјас, сорнитны критика возын сулаан могјас јылыс, сорнитны торја критикјас уж јылыс, өетны конкретнöй заданнöјас, отсавны ужас—ташöм, ме думыс, медвоъа воековјасыс. Кыскыны критика ужö пединститутса велöдыс-велöдчысјасöс, техникумјасса, совпартшколаса велöдыс-велöдчысјасöс, медса-нын литература велöдысјасöс.

Кымын морт велöдчö Вузјасын. Сес колö критикјас кадртö кыпöдны.

Тажöс поъö вöчны, вермана вöчны. Еща пыр шуны—абуöс. Емöс! Колö кужны кыскыны ужö сijö вынсö, кодi öнöз вöли пыдын, некодлы тыдавтöм, но код пышкын пом-ни-дор верманлуныс.

МЕДБУР ПЈЕСАЈАС ВЫЛӨ КОНКУРС НУӨДӨМ ЖЫЛЫГ

КОМИ ОБІСПОЛКОМ ПРЕЗИДУМЛӨН ШУӨМ

(1933 ВО МАЈ 13 ЛУНГА)

Комі націоналној театрлыс тырмытөмлүнсө төдвылө бостөмөн да сы воҕын сулалан ғырыс моҕјаскөд артасөмөн, Комі театрөс ужалыс жөз вылө политика боксаң ыҕыд воздејствујтан өрудөдө пөртөм моҕыс да ыҕыд художествоа националној формаа, социалистическөј пыщкөса пјесајас лөсөдөм моҕыс Комі Обісполком шуө:

1. Јавітны комі ҕыҕысјаслыс конкурс медбур театралној пјеса лөсөдөм вылө (тема—Комі област да Војвыв крај олөмыс ҕыҕыс бөрјөм серті, вөрлезөм, колхозјас јонмөдөм, с. в.).

2. Конкурс вылө сетөм медбур пјесајасөс премірујтөм вылө лөсөдны Комі Обісполкомсаң 5 преміја:

өті преміја—2000 шајта

кык преміја—1000 „

кык преміја— 500 „

Конкурс вылө ҕижөдјас сеталан строк мај 1-өд лун 1934 во.

Пјесајас поҕө сетавны девіз улын, ыбө вескыда нөмөн ҕіжалөмөн.

3. Конкурс вылө воөм ҕижөдјас відлалөм вылө да преміјас сетөм вылө індыны журі сешөм јөзјасыс: БУЛЫШЕВ Ф. І. (Обкомын секретар), ТАРАКАНОВ Ф. Г. (Обісполкомын јуралыс), ПАРШУКОВ Ф. (Оргкомітетын јуралыс), РОЧЕВ А. („Комі Комсомол“ редактор), ВЫБОРОВ В. П. (Комі театрын режіссор).

Редколлегия:

ПОПОВ Н. П.
РОЧЕВ А. Г.
ПОПОВ Ф. Ф.
ОСИПОВ И. А.

Отв. редактор Н. ПОПОВ.

НХЖ Коми
1-1

СУЗÖДÖЈ

ЛЫДДÖЈ

ХУДОЖЕСТВ.-СÖВЕТСКÖЈ ЛЫТЕРАТУРА
КОМИЖУРНАЛ

„УДАРНИК“

ЛЕЗÖНЫ ВКП(б) ОК-ЛОН КУЛТПРОП ДА
КОМИ ОБЛАСТУВСА СÖВЕТСКÖЈ
ПИСАТЕЛЬЯС СОУЗЛОН ОРГКОМИТЕТ.
ПЕТÖБЫДТÖЛЫГЫН ÖТЧЫД„УДАРНИК“ журнал петкöдлö Коми муын, Воjвын
краjын да СССР-ын социализм стрöйтöм, тöдмöдö сöвет-
скöј роч да коми художествоа литературадн, тышкасö
классöвöј врагjаскöд да најö агентjаскöд парвija гене-
ралнöј тувjыч вöсна, нуöдö коо парвija националнöј по-
литическöј келасöмкöд, великодержавнöј шовинизмкöд
да меставывса национализмкöд.„УДАРНИК“ велöдö да быдтö том выль гижыясöс,
„УДАРНИК“-ын печатаjtчöвы вистjас, кывбурjас, очерк-
jас сöветскöј коми гижыясöдн.Быд ударниклы, вöрлезьыды, колхозниклы
колö сузöдны „УДАРНИК“, даj гижчы сетчö аслы-
ныс, кыjы тышкасöвы најö асланыс участвавыс пром-
финлан тыртöм вöсна, социалистическöј стрöй-
тельство вöсна.

ТЕРМАГÖЈ ГИЖЫНЫ 1933 ВО ВЫЛÖ

СУЗÖДАН ДОН

3 тöлыс келjö—1 ш. 50 уг.

12 тöлыс келjö—6 шajт.

6 тöлыс келjö—3 шajт

Торjа номерлöн доныс 80 уг

СУЗÖДНЫ ПОЗÖБЫД

ПОШТÖВÖЈ ÖТДЕЛЕННÖЫГ